

'ראש השנה'

מתוך 'ליקוטי שמואל'

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

ראש השנה

ראש השנה של תשרי הוא אחד מראשי השנה העבריים שחל בא' וב' בחודש תשרי. ראש השנה של א' בתשרי נחשב ליום המלכת הא-לוקים על האנושות, וכן נחשב ליום הדין, בו נידון האדם על השנה שעברה, ונקבע מה יארע לו בשנה הבאה. כמו כן, יום זה נחשב ליום הראשון בשנה לצורך מניין השנים בלוח העברי ולצורך מניין שנות שמיטה ויובל. המצווה העיקרית של החג היא תקיעת שופר.

לפי הכלל לא אד"ו ראש, היום הראשון של ראש השנה אינו חל בימים ראשון, רביעי ושישי.

כינויי החג

בתורה מכונה החג "יום תרועה" או "זיכרון תרועה". השם "ראש השנה" מקורו בספרות חז"ל. עם זאת, בתפילות ראש השנה ובברכות הנאמרות בו נקרא החג "יום הזיכרון".

ראש השנה ויום הכיפורים נקראים "הימים הנוראים" או "ימי הדין". עשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים נקראים עשרת ימי תשובה, ובלשון מליצית מקובל לכנותם כימים ש"בין קֶסֶה לעשור". "כסה" רומז לראש השנה, בעקבות המדרש המקשר לראש השנה את הפסוק בתהילים: "תקעו בחדש שופר, בכסה ליום חגנו" ובעקבות מולד הירח ביום זה, כאשר הירח כביכול "מתכסה". עם זאת, יש שפירשו את הכוונה בפסוק זה כמתייחסת לתקיעה בשופר שנערכה בבית המקדש בכל ראש חודש.

מקור החג

על פי המקרא, היום הראשון של החודש השביעי (הוא תשרי, במניין החודשים המתחיל בחודש ניסן) הוא יום מועד ששובתים בו ממלאכה ומקריבים בו קרבנות מיוחדים. עיקר החג הוא מצוות ה"תרועה" שמוזכרת הן בספר ויקרא והן בספר במדבר:

"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבְּתוֹן זָכוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אֵשָׁה לַיהוָה. (ויקרא כ"ג, כ"ג-כ"ה) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם. וַעֲשִׂיתֶם עֲלֶיהָ לְרִיחַ נִיחֹחַ. (במדבר כ"ט, א'ו')

הארכת החג בימי חז"ל

בעבר, קידוש החודש היה נעשה על פי עדות בבית הדין בירושלים על ראיית הירח החדש, ולכן מחוץ לירושלים לא ידעו מתי הוא א' בתשרי, ונאלצו לחגוג את ראש השנה במשך יומיים מספק. גם בירושלים עצמה, לא יכלו לדעת מראש מתי יבואו עדים, ולכן תמיד חגגו את היום הראשון, ואם לא באו עדים באותו יום – חגגו גם את היום הבא. בנוסף, אם העדים באו ביום הראשון, אך רק בשעה מאוחרת ("מן המנחה ולמעלה"), היו חוגגים גם את היום השני. אמנם מסופר, שבפועל תמיד היו מגיעים עדים ביום הראשון בזמן, כך שבירושלים תמיד היו חוגגים רק יום אחד. אך בכל זאת, בכל שאר המקומות מחוץ לירושלים נאלצו לחגוג יומיים. באותה תקופה, במקומות רחוקים בחוץ לארץ שלא היו מספיקים להגיע אליהם שליחים מארץ ישראל להודיע מתי התקדש החודש, היו נאלצים לחגוג גם את שאר המועדים במשך יומיים.

לאחר המעבר ללוח העברי הקבוע וביטול קידוש החודש על פי הראיה, עדיין המשיכו בחוץ לארץ לשמור על יום טוב שני של גלויות בכל המועדים, כדי שלא לשנות מן המצב הראוי כאשר מקדשים את החודש על פי הראיה. השאלה שהתעוררה הייתה כיצד לנהוג בארץ ישראל לאחר המעבר ללוח הקבוע: האם ימשיכו לחגוג את ראש השנה במשך יומיים כמו שנהגו בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי הראיה וכפי שנוהגים בחוץ לארץ בכל המועדים, או שבארץ ישראל סומכים לגמרי על הלוח הקבוע ואף את ראש השנה חוגגים יום אחד בלבד. הראשונים נחלקו בדבר זה, ונאמרו טענות שונות לשני הכיוונים.

תקופה מסוימת נהגו בארץ ישראל לחגוג יום אחד בלבד, אך הרי"ף קבע שגם בארץ ישראל יש לנהוג יומיים ראש השנה, ותלמידיו שבאו לארץ הנהיגו כך למעשה, וכך התקבל להלכה. הקראים, מקיימים את "יום תרועה" במשך יום אחד בלבד. גם בחלק מהקהילות הרפורמיות והקונסטרקטיביות חזרו לנהוג כדין הקדום לפיו נמשך מועד זה יום אחד, הן בארץ ישראל והן בחוץ לארץ.

טיבו של ראש השנה

אופיו של החג כפי שהוא מופיע במקרא הוא עמום. על פי מקורות מאוחרים יותר, לראש השנה יש כמה היבטים:

יום המלכת הא-ל על בני האדם

ראש השנה נחשב ליום שבו ממליכים באי עולם את הא-לוקים עליהם. זהו אחד ההסברים לתרועה ולשמחה המאפיינים את החג, בהיותם תואמים את הנהוג בטקסי הכתרה שבהם קבלת המלך נעשית בלבוש חגיגי, בשמחה ובתרועת חצוצרות. כפי שמופיע בפיט ונתנה תוקף:

”וַיִּנְתְּנָה יְהוָה יְהוֹרָם קִדְשֵׁת הַיּוֹם כִּי הוּא נִרְאָה וְאֵלִים וְבו תִּנְשָׂא מַלְכוּתָךְ וַיִּכּוֹן בְּחֶסֶד כְּסָאֶךָ וַתֵּשֶׁב עָלָיו בְּאַמָּת.”

מוטיב זה חוזר פעמים רבות בתפילות ראש השנה, ובפרט בתפילת מלכויות זיכרונות ושופרות המיוחדת שנאמרת בתפילת מוסף. רעיון זה מתקשר לאחת המסורות בתלמוד לפיה ראש השנה הוא התאריך שבו נברא אדם הראשון, ועל כן זהו היום הראשון שבו מלך הא-ל על בני האדם.

יום דין

ראש השנה נחשב ליום שבו דן הא-לוקים את כל באי העולם אודות מעשיהם בשנה שעברה וכפועל יוצא מה יקרה בשנה הבאה. קביעה זו מקורה בספרות חז"ל:

בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר: היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם (ספר תהלים, פרק ל"ג, פסוק ט"ו)

— משנה, מסכת ראש השנה, פרק א', משנה ב'

הכול נידונין בראש השנה וגזר דינם מתחנתם ביום הכיפורים

— תוספתא ראש השנה

התלמוד מבסס את הרעיון שכל מאורעות השנה נקבעות בראשיתה, על הפסוק "עיני ה' אלוֹקֵיךָ בַּה מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה." התלמוד מקשר זאת גם לפסוק בתהילים: "תקעו בחודש שופר, בכסה ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב". הרמב"ן מבאר שקביעת אופיו של ראש השנה בתור יום דין כבר נרמז במקרא כאשר החג נקרא "יום זיכרון" ובכך שהוא חל סמוך ליום הכיפורים.

רעיון זה מוזכר בכמה מן הפיוטים הנאמרים בתפילות ראש השנה, וכן מוזכר בתפילת מלכויות זכרונות ושופרות הנאמרת בתפילת מוסף: "ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב איזו לשלום, איזו לרעב איזו לשבע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמוות." עיקר הפיוט **ונתנה תוקף עוסק** בהיבט זה: "אָמַת כִּי אֶתָּה הוּא דָּן וּמִוֹכִיחַ וְיִוָּדַע וְעַד וְכוּתֵב וְחוֹתֵם וְסוֹפֵר וּמוֹנֵה. וְתִזְכֹּר כָּל הַנְּשֻׁכָּחוֹת וְתִפְתַּח אֶת סֵפֶר הַזְּכוֹרוֹנוֹת. וּמֵאַלְיוּ יִקְרָא וְחוֹתֵם יָד כָּל אָדָם בּו..."

ה**תלמוד** מספר על "שלושה ספרים" שנפתחים בראש השנה: ספריהם של צדיקים גמורים ושל רשעים גמורים נפתחים ונחתמים מיד - הראשונים לחיים והאחרונים למיתה. הבינוניים תלויים ועומדים במשך **עשרת ימי תשובה** עד **יום הכיפורים**. אם ישובו בתשובה - יתכפר להם, ואם לאו - יכתבו למיתה. לכן מראש השנה ועד ליום הכיפורים נהוג ה**איחול**: "גמר חתימה טובה".

הוגים רבים עמדו על הסתירה לכאורה שבין אופיו הרציני של היום כיום דין לבין האופי החגיגי והשמח שלו כיום מועד. ב**תלמוד הירושלמי** (ראש השנה א') מוסבר שהשמחה בראש השנה מבטאת את הביטחון של עם ישראל בא-ל, שלא יאונה לו כל רע בדין. התייחסות ראשונה לעניין ניתן לראות בציוויו של **נחמיה** לגבי אופיו של היום:

הַיּוֹם קָדֹשׁ הוּא לְה' אֱלֹקֵיכֶם אֵל תִּתְאַבְּלוּ וְאַל תִּבְכּוּ כִּי בּוֹכִים כָּל הָעָם כְּשֶׁמָּעַם אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה. וַיֹּאמֶר לָהֶם לָכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמַנֵּי וּשְׁתוּ מִמַּתְקִים וְשִׁלְחוּ מְנוֹת לְאֵין נֶכֶן לוֹ כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדַנְיָנוּ וְאַל תִּעַצְבוּ כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מְעַזְּכֶם.

— **ספר נחמיה, פרק ח', פסוקים ט'-י'**

קיימת אי בהירות כלפי הזמן המדויק בו נידונים בראש השנה, האם זה בלילה הפותח את היום או בבוקרו של יום:

תחילת השנה

ראשי שנים ביהדות

במקרא לא נכתב דבר על כך שיום זה הוא תחילתה של שנה חדשה. על פי החוק המקראי החודש הראשון הוא חודש **ניסן**, ואילו חודש תשרי נקרא "החודש השביעי".

כבר ב**לוח גזר** מופיעים ירחי האסיף ("ירחו אספ"), שהם כנראה תשרי וחשוון, כשני חודשי השנה הראשונים. עם זאת לוח גזר כתוב כלוח חקלאי, ולא דווקא כהקשר דתי ו/או לאומי. כמו כן, לוח גזר חשוד כתרגיל בכתיבה, ולא כמסמך רשמי.

בספרות חז"ל נקרא החג "ראש השנה", ונקבע תפקידו כתאריך קובע למניין שנה חדשה: באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות, לנטיעה ולירקות.

— **משנה, מסכת ראש השנה פרק א'**

הרמב"ן בדרשתו לראש השנה מציע להבחין בין תחילת השנה שהיא בתשרי, לבין תחילת מניין החודשים שהיא בניסן כזכר ל**יציאת מצרים**. הוא מוצא הד לכך במה שכתוב במקרא לגבי **חג הסוכות**: "וחג האסיף בצאת השנה" (שמות כג טז), כלומר לאחר שיצאה והסתיימה השנה הקודמת.

תקיעת שופר

ב**תורה** מכונה החג "יום תרועה" או "זיכרון תרועה" אך הקשר בין כינויים אלו לתקיעת שופר אינו מופיע באופן מפורש. המונח תרועה מופיע במקרא גם בהקשר של תקיעה בחצוצרות. במועדים מסוימים נהגו לתקוע ב**משכן** וב**מקדש** בחצוצרה באופן הבא: ביום שהציווי בו הוא לתקוע בשופר (כמו בראש השנה) - התקיעה לוותה בחצוצרות, וב**תעניות**, שבהן המצווה היא תקיעה בחצוצרות - השופר ליווה את החצוצרה.

טעמים רבים נאמרו בהסבר מצוות התקיעה בשופר, וביניהם: המלכת הא-ל, התחברות אל המימד הרוחני שבמציאות, זכירת **מעמד הר סיני**, התעוררות לתשובה בעקבות קול התרועה המכניס מורך ללב וכן בלבול ה**שטן**. הרמב"ם מבאר בהלכות תשובה:

"אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו: כלומר עורו עורו ישנים משינתכם והקיצו נרדמים מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם; ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה." (משנה תורה לרמב"ם, הלכות תשובה, פרק ג', הלכה ד')

קיום המצווה

לתקיעת שופר יש צלילים שונים הידועים כתקיעה, שברים ותרועה: **תקיעה** - היא תקיעה אחת ארוכה וממושכת, **שברים** - היא רצף של שלוש תקיעות קצרות (מכונות בתלמוד גם גניחות) ו**תרועה** היא רצף של תשע תקיעות מהירות (מכונות בתלמוד גם יללות). כדי לצאת ידי חובת תקיעות נפסק שיש לשמוע שלושים קולות - שלוש פעמים "תקיעה, שברים, תרועה, תקיעה", שלוש פעמים "תקיעה, שברים, תקיעה", ושלוש פעמים "תקיעה, תרועה, תקיעה". בנוסף, מוזכר בגמרא שתוקעים סדר זה פעמיים - פעם אחת "כשהן יושבין" ופעם נוספת "כשהן עומדין", והטעם שניתן לדבר הוא "כדי לערבב את ה**שטן**". יש שביארו שמשמעות הדבר היא שריבוי התקיעות מורה על חיבוב המצווה ומוסיף לזכויותיהם של עם ישראל.

למעשה נהוג לתקוע בבית הכנסת לפחות מאה או מאה ואחת תקיעות. יש שכתבו שמספר זה מכוון כנגד מאה יבבות שיבבה **אמו** של **סיסרא** על פי המסורת. התקיעות מתבצעות לפני **תפילת מוסף** ובמהלכה, כשהסדר המדויק מצוי בחילוקי מנהגים בין העדות השונות. הספרדים תוקעים את חלק מהתקיעות תוך כדי תפילת הלחש, בעוד אצל רבים מקהילות האשכנזים לא נוהגים כן, אלא תוקעים רק ב**חזרת הש"ץ** ולאחריה.

חז"ל גזרו שאין תוקעים בשופר ביום ראש השנה שחל ב**שבת**, מחשש שהתוקע שלא יידע לתקוע היטב יילך לבקו בדבר והשופר יטולטל ב**רשות הרבים**, דבר המהווה **חילול שבת**. גם

בראש השנה שחל בחול קיים איסור מדברי חכמים לתקוע בשופר שלא לצורך קיום המצווה, כשם שנאסרה השמעת קול בשאר כלי זמר בשבתות ומועדים.

תפילות ראש השנה

בראש השנה נהוג להרבות בתפילות, לפי מנהג האשכנזים לכל הפחות עד חצות היום (אמצע היום), ולמנהג הספרדים מסיימים לפני חצות היום כדי שלא ייחשב כצום. תפילות שחרית ומוסף ארוכות במיוחד, חגיגות וכוללות פיוטים. הפיוטים משתנים בין העדות וכך גם הלחנים. הדגש בתפילות ופיוטים הוא על המלכת הא-ל ועל העמידה לפניו בדין.

הפיוט הפותח את תפילות החג, לפי מנהג הספרדים, הוא "אחות קטנה" שנאמר עם שקיעת החמה ותחילתה של השנה החדשה. פיוט מפורסם הנכלל בנוסח התפילה (בעיקר האשכנזי), הוא ונתנה תוקף המיוחס לרבי אמנון ממגנצא,

בתוך תפילת העמידה של מוסף נאמרות שלוש חטיבות תפילה מיוחדות - מלכויות זיכרונות ושופרות - הכוללות גם פסוקים מהתנ"ך המבטאים את שלושת הנושאים האלו. לפני תקיעת שופר נהגו קהילות ספרד לשיר את הפיוט "עת שערי רצון להפתח". פיוט זה חובר על ידי יהודה שמואל אבן עבאש, ותוכנו - סיפור עקידת יצחק.

בקריאת התורה, קוראים ביום הראשון את סיפור לידת יצחק וגירושם של הגר וישמעאל, אשר מלאך א-לוקים הצילם מגויעה בצמא. ביום השני קוראים את פרשת עקידת יצחק. אצל האשכנזים נוהגים לקרוא את הקריאה בניגון מיוחד ומרטיט.

מנהגים וסימנים

- **התרת נדרים:** בערב ראש השנה נהוג לערוך טקסי התרת נדרים, כשכל אדם מבקש התרה בפני שלושה אנשים שמהווים מעין בית דין, שבכוחו לשחרר את האדם מהבטחותיו.
- **איחולים וכרטיסי ברכה:** נהוג לאחל בליל ראש השנה "לשנה טובה תיכתבי ותחתמי", ויש המוסיפים "לאלתר לחיים טובים"! החל מהמאה ה-14 נהגו לשלוח איחולים כאלה בכתב לפני ראש השנה. מסוף המאה ה-19, לאחר המצאת גלויות הדואר, נפוץ מאד מנהג שליחת כרטיסי ברכה שהוכנו עבור החג. מסוף המאה ה-20 דעך השימוש בכרטיסי נייר והוחלף בברכות טלפוניות ובמשלוח ברכות בדואר אלקטרוני וב-SMS.
- **תשליך:** ביום הראשון של ראש השנה (או ביומו השני במקרה שהיום הראשון חל בשבת לפי מנהג האשכנזים), הולכים אחרי הצהריים למקור מים ואומרים בו את תפילת תשליך, שהיא בקשה להשלכת העבירות אל "מצולות ים". במקומות שבהם לא היו מקווי מים קרובים נהגו לעלות למקום גבוה שממנו צופים עליהם. מקובל לנער את שולי הבגדים כסמל להתנערות מהעוונות.
- **הימנעות משינה ביום:** יש הנוהגים להימנע משינה ביומו של ראש השנה, על פי דברי התלמוד הירושלמי שהובאו אצל הפוסקים, שהישן בראש השנה ישן מזלו.

ארוחת החג

סדר ליל ראש השנה

נהוג לערוך סעודה חגיגית. בסעודות ליל החג **נהוג** לערוך סדר אכילה מיוחד הכולל אכילת מאכלים סימבוליים המכונים "סימנים" ואמירת **תפילות** לפני אכילת אותם המאכלים אשר דומה מבחינת הצליל לשם המאכל.

מקור המנהג בדברי האמורא **אביי** בתלמוד, המציין שיש לאכול "קרא" (**דלעת** או **קישוא**), "רביא" (מין **שעועית**, או **חילבה**), "כרתי" (**כרישה**), "סלקא" (**סלק**, **תרד** או **עלי מנגולד**) ו"תמרי" (**תמרים**). בתקופת **הגאונים** מוזכרת גם אכילת דבש, בשר שמן וראש כבש. היסוד לאכילת מזונות שמנים ומתוקים קדום מאוד, וכבר בספר **נחמיה** מוזכר שעזרא ונחמיה הורו לעם בראש השנה "לְכוּ אֲכֹלוּ מִשְׁמַנִּים וּשְׁתוּ מִמֶּתְקִים וְשַׁלְחוּ מְנוֹת לְאִין נְכוֹן לוֹ כִּי קִדּוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנָיו וְאֵל תַּעֲצְבוּ כִּי חֻדְוֹת ה' הֵיא מְעַזְכֶּם" (**ספר נחמיה**, פרק ח', פסוק י').

בתקופת **הראשונים** הוזכרה גם אכילה של **רימון**, תפוח ודגים. רק בסוף תקופת הראשונים, בקרב יהדות אשכנז אוחד המנהג של אכילת הדבש עם מנהג אכילת התפוח למנהג המפורסם של אכילת **תפוח בדבש**, שהתפשט לרבות מקהילות ישראל גם במקומות אחרים, וכן בעקבות מנהג זה התפשט הנהוג לאכול **עוגת דבש** במהלך החג. מאכלים רבים נוספו במרוצת הדורות, אשר שונים לעיתים בקרב **עדות ישראל השונות**, כאשר בין יהודי אירופה ליהודים המזרחיים יש שוני רב במאכלים הנפוצים.

סימנים נוספים

אננס - בארמית 'אנא נס' - אני בורח (מהמשפט) • חציל- בגימטרייה עולה 'הצלחה', שנזכה בעז"ה להצליח בדין. • תרד - "שתרד" עלינו שנה טובה. • גזר - ש'תגזור' עלינו גזירות טובות. • מילון או לימון - אותיות 'נימול', שנזכה לבן זכר. • תפוח - אותיות 'פתוח', שתפתח ליבנו בתורה הקדושה. • מלפפון - בגימטרייה 'רופא'- שנזכה לרפואה שלימה. • עגבנייה- אותיות 'ניגע בה' - שנזכה להתייגע בתורה. • בצל - שנזכה לשבת 'בצל' סוכת עורו של לווייתן. • פלפל - שנזכה 'לפלפל' בתורה. • שלוה - שנזכה לשלוה ויישוב הדעת. • במבה - ר"ת 'ברכה מרובה בבית הזה'. • סרדין - נוטריקון 'סר דין'.

נוסף על כך נמנעים מאכילת מאכלים מסוימים. מנהג קדום מתקופת הגאונים הוא להימנע מאכילת מאכלים חמוצים. מנהג נוסף שמקורו ביהודי אשכנז הוא הימנעות מאכילת אגוזים מחמת שני טעמים: האחד, שהאגוזים מרבים ליחה, וקיים חשש שיטרידו את המתפללים בזמן התפילות; ונימוק נוסף הוא כיון שאגוז הוא בגימטריה "חטא" (בלי האות "א" שאינה נשמעת בקריאה), ומן הראוי להימנע בראש השנה מכל דבר המזכיר חטא.

חודש אלול - ימי היערכות • (הרב בנימין בוימל)

עבירות, עבירות ושוב עבירות... חשבון הנפש; בדיקה; פשפש במעשים ותיקון העוונות – זוהי המשמעות הפשוטה של חודש אלול, לפתוח את הפצעים, לנקות את המוגלה ולהוציא את המורסה. מתורתו של מורי ורבי האדמו"ר מסלונים זצ"ל למדתי על פן נוסף של חודש זה שאין רגילים לעסוק בו. זהו חודש של 'היערכות' לקראת השנה החדשה שבפתח, העולם החדש שנברא. ונסביר: זה לא מכבר נפתחה לה שנת הלימודים בבתי הספר. מה דעתנו על מנהל ש'נופל' אל יומה הראשון של שנה"ל ללא שהוא יתכונן אליה? הוא אינו נערך מראש. עסוק הוא בשנה שחלפה, רוצה הוא לנקות שולחן, לסיים חשבונות. 'היה בסדר'! הוא אומר לעצמו.

ביום הראשון של הלימודים עומד הוא במרכז ביה"ס, מסביבו מאות ילדים ועשרות הורים, כולם צועקים, ממטירים שאלות מכל עבר. 30 ילדי כיתה א' בכיים, מחפשים את עצמם ואת מקומם, הוריהם מבוועתים. מהומה רבתי נוצרת, אנשי הצוות גם הם אינם טומנים ידם בצלחת: - 'אפוא כיתה ג'?' - 'אפוא הבן שלי לומד?' - 'כבוד המנהל' - נשמע קולו הסמכותי של אחד המורים - 'באיזה כיתה אני מלמד השנה?' - 'באיזה מתחשק לך? אולי כיתה ו'?' - 'אה! כבר יש שם מישהו, אז תיכנס ל-ב'!' - 'איזה ספר לומדים השנה בעברית?' - 'מה דעתך על ספר זה? בעצם, למה לא הספר ההוא?' - 'חסר לי שולחן!' - 'ולי חסר ארון!' - 'ולי - כיתה! פשוט אין לי לאן להיכנס עם תלמידי וללמד!' - 'אוי ויי, איך לא חשבתי על זה???' אכן, איך לא חשב על זה?? נעבאך... יום כזה של תחילת שנה אינו טומן בחובו תקווה גדולה לשנה מוצלחת במיוחד. הוא גם ייצרב בליבות התלמידים כיום שחור משחור, יום של צעקות ובכיות, בוקה ומבלוקה. כמה חבל!!

לו חשב, היה מכין את עצמו לקראת השנה החדשה כבר מפסח. בונה את תכנית הלימודים בכל הכיתות, מכין את מצבת התלמידים והמורים ברשימות מסודרות, מוודא שהכיתות ערוכות לקלוט את התלמידים שלא חסר כיסא, שולחן, לוח, ארון או פח אשפה. על דלת כל כיתה הייתה מחכה רשימה מסודרת של התלמידים הלומדים בכיתה זו, ושלט של 'ברוכים הבאים' היה מזמין את התלמידים וההורים לבוא בשערי ביה"ס, לובי ביה"ס בוודאי היה מקושט בזר של בלונים צבעוניים. קרוב יותר לתחילת שנה"ל היה מקיים עם צוות החינוך 'מי היערכות' בהם היו דן עמם בשינויים הנדרשים לקראת השנה החדשה, הוא היה מגדיר לצוות המורים את מטרותיו וציפיותיו משנה זו. הו אז, היה יומה הראשון של שנה"ל צבוע בצבעים עזים של אופטימיות ותקווה, היה זה יום חגם של התלמידים, ההורים והמורים.

לימדנו רבינו האריז"ל שראש השנה אינו רק בבחינת 'זיכרון ליום ראשון' - זכר לתחילת העולם ולבריאת אדם הראשון ביום זה, אלא שבכל שנה העולם מתחדש בפועל ממש. הו אומר: כשברא הקב"ה את עולמו, לא נתן בו זכות קיום כי אם לשנה אחת. ובכל שנה ושנה מחדש הוא את עולמו ומעניק לו עוד שנת חיים. כל יום הוא שער כניסה עבור איש יהודי. שבוע, חודש, אלו שערים של התחדשות. אך השער הגדול מכולם בחייו של איש יהודי הוא שער הכניסה שנפתח פעם בשנה לעולם חדש שנברא מבראשית. זוהי הזדמנות פז שמעניק לנו הבורא להתחלה מחודשת.

צא ולמד כיצד פירש בעל "תולדות יעקב יוסף" את מאמר חז"ל: "שלושה ספרים נפתחים בראש השנה, צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים טובים וכו'" בתחילתו של העולם החדש פותחים בפניו של כל אחד מישראל שלושה ספרים כדי שירשום את עצמו מחדש בספר שיבחר. צדיקים גמורים רושמים עצמם לאלתר בספר החיים הרוחניים, חיי עבודת ה'. רשעים בספר חיי החומר וסיפוק התאוות חלילה - ספר המתים. והבינונים, אלו הנבוכים בין יצרם ליוצרם, מכירים את קונם ופוחדים מיצרם מהאשם, אלו תלויים ועומדים עד אשר יאזרו חיל לקבוע בנפשם את תשובתם. (על אלו המליץ מורי ורבי את הפסוק "אשא עיני אל ההרים, מאין יבוא עזרי" - עומד לו יהודי מבוהל בין שני ההרים, מסתכל הוא מצד אחד על הר העבירות שעבר - "יצר הרע נדמה לו כהר" והוא מתייאש. ומצד שני מתבונן הוא על "הר ה" - ההר של עבודת ה' נראה לו קשה עד מאוד להעפלה. עומד הוא נבוך בין שניהם, והוא זועק: 'מאין יבוא עזרי?!' והתשובה באה: "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ" - לא נאמר "אשר עשה שמים וארץ" כי אם "עושה" - בכל יום, "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". הבורא מנחמו: יהודי יקר שלי, בראתי לך מנגנון של התחדשות תמידית כדי שתוכל תמיד להתחיל מחדש.)

ה'מזמור' הראשון שנוסיף בתפילות ראש השנה, מיד אחר ערבית מתאר את בריאת העולם: "לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה. כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה". כלומר: הארץ ומלואה כולה - לה', העולם שנברא זה עתה ברגעים אלו עם כל החומר והגשמיות שבו, נברא למטרה אחת בלבד: לעבוד בו את ה'. זוהי המטרה לשמה נכנסים אנו עתה בשערה של השנה החדשה. ומיד מזדקרת השאלה הנוקבת: "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו"? מי הוא אשר יזכה להעפיל ולטפס במעלה ההר - הר ה' מי הוא אשר ימליך על עצמו ביום זה את הקדוש ברוך הוא על כל איבר ואיבר מגופו? והתשובה: "נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא וכו'". מי שהכין עצמו

להיות 'נקי כפיים ובר לבב', שידי נקיות מעבירות, כלי המעשה טהורים, ליבו טהור וקדוש, נקי הוא ממעשים רעים ומידות רעות, איש זה יוכל לעלות ולהעפיל בשנה החדשה אל פסגת ההר – הר ה'.

זהו בדיוק תפקידו של חודש אלול – להכין את עצמנו בעמדנו אל מול שער גדול זה בו נכנסים אנו אל שנת חיים חדשה, לקיים היערכות רבתי אך פותחים אנו שנה זו ברגל ימין, איך נרשום עצמנו בספרן של צדיקים גמורים לחיים טובים ולשלום.
על דעת "המקום ו" על דעת הקהל, אנו מתירים לקבל את החזנים הללו להתפלל.

הרכבת של השנה (הרב שמואל פולק שליט"א)

ביום הראשון של ראש השנה קוראים בתורה "וה'פקד את שרה..." קוראים שם על הברית של יצחק ועל יום הגמל את יצחק... ואז מסופר על ישמעאל... ואז הוא מצחק... ואברהם מגרש את הגר... ואין מים... ואז פתאום יש מים... וכל זה לכאורה תמוה: כי... כי כמעט שום דבר שמה לא קשור ישירות לראש השנה... הרי אל תשכח שיצחק נולד בכלל בפסח... וממילא גם יום הגמל את יצחק גם זה היה בפסח... בקיצור: מכל הפרשה הארוכה הזו... שום דבר לא שייך לראש השנה חוץ מארבע המילים הראשונות: "וה'פקד את שרה"!!! זה הדבר היחיד שקרה בראש השנה וזהו!!! מכאן ואילך שום דבר לא קשור לראש השנה... כלומר אם איחרת בקריאת התורה את הארבעה מילים הראשונות... אז זהו... מכאן ואילך אל תחפש מה זה קשור לר"ה... כי... כי עברנו את זה.. אז באמת למה? למה בכל זאת קוראים את הפרשה הזו בר"ה?

התשובה היא כך: יש לך טעות!!! מה אתה טוען... שיצחק בכלל נולד בפסח...?? לא!!! זה לא נכון!!! זה לא קרה בפסח!! זה קרה בראש השנה... אתה יודע למה?? כי היות ובראש השנה כתוב: "וה'פקד את שרה"!!! ואז נגזר בשמים שיצחק ירד לעולם... אזי כל מה שהולך להיות עם יצחק בשנה הקרובה ובמידה מסוימת גם לאחמ"כ... כל זה כבר נגזר בר"ה... תבין: לכל חג יש את ה"עניינא דיומא" שלו... יש נושאים שקשורים לחג הזה ויש נושאים שלא קשורים לחג הזה... אבל בראש השנה?? מבחינה מסוימת אין דבר שלא קשור!!!! כי אליבא דאמת הכל נסגר שם!!!! כל מה שיתרחש במשך השנה הכל נגזר שם!!!! זו הסיבה שלמרות שמקובלנו ש"ארבעה ראשי שנים הם" אבל עדיין ראש השנה הוא אחד!!! ואנחנו גם בוחרים ללמוד את המשניות האלו דווקא בראש השנה... כי... כי נכון שאחד בניסן הוא ראש השנה למלכים ולרגלים... אבל מתי זה נגזר?? בראש השנה של תשרי!!! כלומר: יש כל מיני תחנות בשנה... אבל עדיין התחנה הראשית היא ראש השנה!!!

זה מזכיר לי את הרכבת... אם תראה פעם לוח זמנים של הרכבת... יש שם מלא מלא תחנות... ובכל תחנה כתוב לך במדויק לפי דקות!!! בדיוק מתי הרכבת תגיע לכל תחנה... בסבידור מרכז היא תגיע ב ובתחנת-... 18.58 ב באוניברסיטה-... 18.53 השלום ב 03.19 . - פעם ראשונה שנסעתי ברכבת... זה היה לי מוזר: מה פשר הדקות הלא עגולות האלו?? הרי אצלנו כשאומרים זמן נוהגים לנקוב בשעה עגולה?? חמש וחצי? עשרה לשבע?? נו ... מה התשובה?? אדוני!! לרכבת הזו יש תחנה ראשונה אחת!!! ומהתחנה הראשונה היא באמת יוצאת בשעה עגולה!!! אבל מרגע שהיא יצאה מהתחנה הראשונה... כבר ברור באיזה שעה בדיוק היא תגיע לתל אביב ומתי היא תגיע לשדה יהושע... אז נכון שבכל המקומות האלו יש לה תחנה... אבל אל תצפה שזה יהיה בשעה עגולה... כי בשביל זה יש תחנה ראשית שהיא נקודת היציאה לדרך שמשם ורק משם היא יוצאת בשעה עגולה!!! ומכאן ואילך זה רק תחנה... תחנה שהזמן שלה הוא רק בייחס לתחנה הראשונה... אותו דבר כאן: ראש השנה של תשרי... שם הכל מתחיל!! שם נקודת היציאה... שם התחנה הראשונה... ומשם הכל מתחיל מאפס - מה שנקרא שעה עגולה... עכשיו: זה לא אומר שלא יהיו תחנות גם במשך השנה... יהיה סוכות... חנוכה... שובב"ם... פסח... ואפילו יום הולדת... ו... וגם יתכן שיהיה יום אחד שאתה תתפוס את עצמך לידיים באמצע השנה... וזו תהיה בהחלט תחנה מאוד

משמעותית... אבל!!! עדיין כל התחנות הן רק בייחס לתחנה הראשונה... הן נגררות אחרי מה שנגזר בר"ה... ההשפעות שלהן מתואמות לפי התקציב שניתן בר"ה... אל תצפה שהתחנות הבאות יהיו בשעה עגולה... כי... כי הכל נגרר אחרי התחנה הראשונה... הלא היא ר"ה... זה בדיוק מה שקורה פה: בראש השנה התחילה תחנה ראשונה והיא: וה' פקד את שרה.. מכאן ואילך היו עוד כל מיני תחנות שהן אמנם לא היו בר"ה אבל הכל נגרר כבר אחר התחנה הראשונה שהיא ר"ה... בר"ה כבר סומן ונגזר כל מה שיארע ויתרחש במשך השנה.. ואפילו עקידת יצחק שאירעה שלושים ותשעה שנים לאחר מכן... ו... ובכלל לא בר"ה... בכל זאת אנחנו נקרא את זה בר"ה. כי מבחינה מסוימת זה קרה באותו ר"ה ש"וה' פקד את שרה".

וקול השופר חזק מאוד (עלינו לשבח, שמות. הרב יצחק זילברשטיין שליט"א)

מעשה שהיה בראש השנה באחד מבתי המלון בירושלים, שהבעל-תוקע שהוזמן על ידי מנהל המלון להוציא את המתפללים ידי חובתם, לא הצליח להוציא ולו תקיעה אחת. איש זה היה אמן ומנוסה במלאכת התקיעה, אבל משום-מה הפעם לא עלתה בידו כלל. דפק מנהל המלון על הבימה, ושאל האם יש כאן אדם אחר היודע לתקוע. והנה הצביע אחד המתפללים על עצמו כמי שמוכן להוציא את הקהל ידי חובה. נתנו לו את השופר, ולמרבה הפלא הצליח השני לתקוע את כל 100 הקולות. הסיפור לא הסתיים בכך. במוצאי ראש השנה מגיע הבעל-תוקע הראשון, שלא הצליח במלאכתו, ומבקש את מלוא הכסף שהובטח לו. מנהל המלון פוקח זוג עיניים תמהות, כאומר 'הנטרפה עליך דעתך?! כיצד הנך מעז לדרוש כסף, הרי לא השמעת לנו ולו תקיעה אחת?' אבל תשובתו של האיש הייתה מזומנת לו בפיו. הרי גם אם הייתי תוקע כראוי, השכר שלי לא היה על התקיעות עצמן, שהרי על כך נאמר ב'נדרים' 'מה אני בחינם אף אתם נמי בחינם', אלא על הטרחה שעשיתי עד שבאתי לכאן, דהיינו ההכנות לתקיעות, טרחת-הדרך וכו'. ועל כך יש מאות עדים שיעידו שמדי יום עשיתי הכנות לתקיעות עד אחרי חצות לילה... התוקע הלזה בא אליי לאחר החג, ושאלני האם אוכל להסביר לו 'מדוע לא יצאו התקיעות?' ואני החזרתי לו בשאלה: אולי תואיל נא לומר לי על איזה מחיר 'סגרת' עם מנהל המלון בדבר התקיעות? וכפי ששיערתי כך היה. האיש דרש סכום גבוה ומפולפל מאוד של דולרים. 'באו הדולרים ונכנסו בתוך השופר וסתמוהו', אמרתי לו.

" ובשופר גדול יתקע וקול דממה דקה ישמע" –

הרבי מקוצק כיבד את תלמידו, רבי יחיאל מאיר מגוסטינין, שיהיה "בעל תוקע" אצלו בר"ה. רבי יחיאל מאיר תקע, ובקושי רב עלו בידו תקיעות שקטות וחלושות... לאחר התפילה אמר הרבי: "ובשופר גדול יתקע" - אם אדם 'גדול' תוקע בשופר, אף אם "קול דממה דקה ישמע" - שהתקיעות חלושות, בכל זאת "ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון"!.
ויהי קול השופר (עלינו לשבח, שמות. הרב יצחק זילברשטיין שליט"א)

הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל, בנו של הנצי"ב, היה רבה של מוסקבה בעת שניתכו על העיר, ועל האזור כולו, גזירות קשות נגד היהודים, ששיאן התבטא בהודעה הממשלתית שעל כל היהודים לעזוב את העיר בתוך תקופת-זמן קצרה. רק לבעלי מלאכה מיוחדים שנצרכו על ידי הממשלה, הותר להמשיך ולהתגורר במוסקבה, וגם זאת לפסק-זמן קצר בלבד. המרא דאתרא ידע שעליו להישאר במקום עד שאחרון היהודים ייצא את מוסקבה, כפי שרב-חובל אינו נוטש את אנייתו הטובעת בלב-ים עד שאחרון הנוסעים והמלחים יורד אל ספינת ההצלה.

מיותר יהיה לומר שכל פעולה של דבר-שבקדושה הייתה כרוכה אז במסירות נפש אמתית. והנה, מגיע חודש אלול והיהודים שנותרו בעיר ביקשו לתקוע בשופר. ברם, כשהוציאו את השופר ממקומו, נחרדו לראות שהשטן שלח שם את ידו, והשופר נסדק לכל אורכו ונפסל. היה זה השופר היחידי בעיר, וכיוון שלא הייתה כל אפשרות להביא שופר אחר מחוץ למוסקבה, הצטער הגר"ח ברלין צער רב, בחששו שתהיה זו הפעם הראשונה בחייו שלא ישמע קול שופר בראש השנה. נעצור לרגע ונחשוב: מה עושה גאון וצדיק כמותו במצב שכזה?! הרי לכאורה נמנע ממנו לשמוע קול שופר, ומה יש עוד לעשות? אבל מי שליבו חפץ לעשות רצון בוראו, אינו יושב בחיבוק ידיים! הוא מנסה כל העת לראות במה אפשר לרצות את השם יתברך, ולהשלים את החסר. נכון, את קול השופר – מונעים ממני; אבל להישאר ער בליל ראש השנה וללמוד הלכות שופר – אני יכול ויכול! -- נשאר הגר"ח ברלין בליל ראש השנה בבית המדרש ולא הלך לביתו לישון, ושינן כל הלכות שופר בשלחן ערוך.

עם שחר, יצא רבה של מוסקבה מבית המדרש בדרכו לתפילת 'הנץ', ולנגד עיניו מתגלה מחזה מופלא. בקצה הרחוב עומדת עגלת-שחת, ומקום מושבו של העגלון מקושט בקישוטים שונים, וביניהם כלים שונים שמשכו את ליבו של הרב. הוא מתקרב מעט אל העגלה, ונדהם לראות שאחד הכלים התלויים מעל העגלון הוא... שופר. כן, שופר ממש... ניגש הגר"ח אל העגלון ושואל אותו מנין לך שופר זה. השאלה גרמה לבהלה אצל העגלון הגוי, שמיהר להשיב 'יסלח לי כבוד הרב, לא ידעתי שהשופר הזה הוא שלך'... רב העיר ממשיך לתחקר את העגלון ומתעניין האם השופר נעשה בידי יהודי, ועד מהרה מתברר שאמנם כן!

תחביב מיוחד היה לו לעגלון זה, והוא, איסוף חצוצרות ושופרות, וכל דבר המריע... גם את עגלתו היה נוהג לקשט בכלי-תרועה אלו. שופר זה, כך סיפר, היה שייך לבית הכנסת סמוך לביתו, והוא נתן בו את עיניו משכבר השנים, וכשהתרוקנה עתה כל הקהילה מבתיה, בעקבות הגירוש, וגם בית הכנסת ננטש ונעזב על ידי מתפלליו, התגנב בחשאי לבית הכנסת וגנב את השופר. בראותו עתה את הגר"ח ברלין המתעניין כל כך בשופר זה, היה הגוי בטוח שמדובר ברב בית הכנסת ממנו גנב את השופר, ולכן מיהר להשיב את הגניבה כדי שלא ידווח על כך למשטרה... שמחתו של הגר"ח ברלין על שיהא בידו לקיים בעוד זמן קצר את מצוות השופר – פרצה עתה את כל הגבולות. שופר זה נמסר לידי של רבי אריה לוי זצ"ל, אשר השתמש בו פעמים רבות.

מוסר-ההשכל העיקרי שיש לנו ללמוד מסיפור זה הוא שגם כאשר האדם נמצא במצב כזה שלכאורה כלו כל הקיצין, ואין יותר מה לעשות, צריך הוא להמשיך במאמציו לקיים את רצון השם יתברך, וכאשר יראה הקב"ה שהוא מצדו עשה את כל מה שניתן לעשות, ייכנס גם הוא יתברך לתמונה, ויסייע בית האדם למלא את שאיפתו הטהורה. היה זה לכל הדעות נס של ממש. כדי לזכות בנס שכזה, צריך להוכיח להקב"ה שרצוננו לעשות את המצווה הוא כל כך גדול שאין אנו יכולים לישון באותו לילה... ובמלים אחרות: אם באותו לילה היה הולך הגר"ח ברלין לישון, כבכל לילה, לא בטוח כלל וכלל שהנס המופלא הזה היה מתרחש עימו...

מתכון לעוגת שנה טובה

לכבוד ראש השנה, רצינו לתת לכם מתכון עוגה לשנה טובה.

מתכון לעוגת שנה טובה (12 מנות)

אופן ההכנה :

נוטלים 12 חודשים, מנקים היטב מקטנוניות, מרירות, קמצנות וחרדות. מחלקים כל חודש ל

29-30 יום, כדי שיספיק לכל השנה. מערבבים בכלי גדול:

3 כוסות עבודה,

2 כוסות מצב-רוח טוב והומור,

3 כפות גדולות אופטימיות

1 כף סבלנות

קומץ טקט.
 קורט הבנה והערכה הדדית.
 שופכים על כל התערובת הרבה שמחה,
 וממסים בחום של אהבה.
 לקישוט, מוסיפים למאפה זר של תשומת לב,
 ומגישים יום-יום עם מצב-רוח מרומם.
 ושתהיה לכולנו שנה טובה.

אשרינו שזכינו

כמה מאושרים אנו ושמחים עד מאוד כי יש לנו בורא עולם, זכינו שאנו עבדיו, את הבורא אנו יכולים לעבוד וצריכים לעבוד בכל מצב כשקל ונוח וכשקשה ומעיק, כשאנו שמחים ומאושרים כמו כשאנו עצובים ובוכים, ביום בלילה, בחול ובמועד, אין זמן ואין מצב בו אין אפשרות ואין חיוב לעבוד את ה'. יהודי עובד את ה' סביב כל שעות היממה, יש הלכות מסודרות לכל צעד ושעל. הלכות כיצד הולכים לישון, איך ישנים, איך קמים, איך אוכלים, ואיך מנהלים עסקים, כלשון הפסוק 'בכל דרך דעה' כנפסק בשו"ע (או"ח סי' רל"א). בכל רגע ובכל מצב יש לנו תפקיד וייעוד מוגדר. אוי לו למלך שעבודתו מוגדרת ומוגבלת, ווי להם לעבדי המלך שאפשר לעובדו רק בצורה כזאת, ורק בזמן מסוים, זהו מלך מוגבל, מלך מסכן... עובדי האלילים היו עובדים כל אל בסגנון מיוחד משלו. את ה'בעל פעור' עבדו בסגנון אחד, לעומת העבודה של 'זורק אבן למרקוליס' והיה גם את המולך שהיו צריכים להקריב דווקא את הילדים, כל אליל הייתה עבורו הגבלות והגדרות משלו. אבל מלך עליון, מלך הכול יכול וכוללם יחד, אינו מוגבל ואינו מגביל, בכל מקום ובכל מצב יכולים לעבודו. וידיעה זו ממלאת את החיים בתוכן אין סופי, כי כשיודעים שאין מצבים של בדיעבד, של אין ברירה, אלא כל מצב הוא לכתחילה שלכתחילה, ואת אותו בורא עולם אנו עובדים כשטוב לנו כמו כשקשה לנו, אזי החיים חטיבה אחת של עבודת ה'. יש כאלו שהיו רוצים לתכנן את חייהם ולעבוד את ה' דווקא בצורות מסוימת ובתנאים מסוימים... זוהו הגבלה בגדלותו של המלך, וגם אינה מסמלת עבדות שלמה ותמימה, וזה מה שציוותה עלינו התורה תמים תהיה עם ה' אלוקיך, בכל עת בכל מצב ובכל אופן.

כדי שתמליכוני עליכם.

בראש השנה אנו ממליכים את הקב"ה על העולם ועל עצמינו, כדברי חז"ל - 'אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם' (ר"ה, ט"ז). אנו מצהירים על היותנו עבדים להקב"ה 'אם כבנים, אם כעבדים' עבד אינו בוחר במה לעבוד את אדונו, עבד מהותו ביטול, עבד 'לית ליה מגרמיא כלום' - (אין לו משלו כלום) ובשל כך מוכן הוא לכל תפקיד ולכל שליחות שיטיל עליו אדונו.. כך הוא יהודי הממליך את הקב"ה למלכו ואת עצמו לעבדו, הוא מצהיר בזאת על נכונותו לשמש את הבורא בכל מצב שירצה הבורא. מי שבוחר במה ואיך לעבוד את ה' אינו עובד אלא את עצמו... הוא לא התבטל כלל, והדברים הללו חשובים ויסודיים. כשאין ידיעה בסיסית הזאת אין המלכה ואין עבדות, ויכול יהודי לעמוד על רגליו ולהצהיר בתפילה "מלך על כל העולם כולו... וידע כל פעול... ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך", מוכן הוא להמליך את הקב"ה על כל העולם, על כל היצורים מאריות עד נמלים, ורק על עצמו הוא לא מוכן להמליך את ה'. כל מה שקשור לחיים האישיים שלו הוא רוצה להחליט לבד. זו איננה מלכות.

התרנגולת? לא!

זה מזכיר סיפור ששמעתי מהרב עזריאל טואבר שליט"א. סיפור על סטודנט שלמד באחת

האוניברסיטאות במוסקבה בתקופת הקומוניזם, באחת ההרצאות כשדיברו בשבחה של השיטה הקומוניסטית שדגלה שהכול שייך לאומה, אין עשירים אין עניים כולם שווים.. התלהב המרצה ושאל את אחד הסטודנטים 'נגיד שהייתה לך חנות, מה היית עושה אתה ברווחים?' 'אני' ענה הסטודנט – 'הייתי נותן חצי לרוסיה ורק חצי הייתי משאיר לעצמי'. 'ואם הייתה לך פרה' המשיך המרצה ושאל: 'הייתי נותן חצי מתנובת הפרה לרוסיה וחצי משאיר לעצמי' – השיב הסטודנט. ואם הייתה לך תרנגולת, מה היית עושה אתה?' המשיך המרצה ושאל. 'תרנגולת?'. שאל הסטודנט – 'אותה הייתי משאיר לעצמי!'....

למה? שאלו כולם, אתה מוכן להתחלק ברווחי החנות ובתנובת הפרה ורק על תרנגולת מסכנה אתה לא מוכן לוותר?!..ענה להם הסטודנט בפשטות: 'תבינו חברים, תרנגולת יש לי באמת... קל להמליך את הקב"ה על כולם, על כל העולם על כל הסובב, החוכמה היא להמליך אותה על מה שיש לנו, ועליה לוותר ולהקריב, מהנחות שלנו, מההרגל שלנו הנעשה טבע, ולעשות רצון ה' בשלמות.

קבלת רצון ה'

בחיים יש הרבה מצבים שאולי אם אנחנו היינו מתכננים את חיינו היינו מוותרים עליהם. מצבים של קושיים כלכליים, התמודדות עם ילד לא קל, או אפילו ההתמודדות שגרתיות כמו תינוק שלא מפסיק לבכות, או בגד שהתלכלך עוד בדרך לחתונה, ניסיונות שקשה לנו איתם, כשזוכרים שאנחנו עבדי ה', אנחנו מתייצבים לכל קריאה ולכל אתגר, ואם זה קרה לנו אז כנראה ה' רוצה שכעת נעבוד אותו במצב הזה דווקא. אם הוא נתן לנו את הילד הזה כנראה שזה הייעוד לעבוד אותו ע"י שנחנך ונגדל אותו דווקא... אם אלו הם התנאים הכלכליים כנראה שזה התפקיד כרגע. ולהיפך כשזה לא נוח רואים בזה יותר מלכות..

ואיך הם מילות השיר המפורסם? 'ה', הוא מלכנו ולו אנחנו עבדים, בדרך התורה נלך באש ובמים, בדרך התורה נלך נקדש שם שמים'.... כשיהודי מרכין את ראשו ומקבל עליו את האתגר שהבורא שלח עליו בכך הוא ממליך את ה' עליו. כן נזכה אנו ובנינו, בשלמות ובתמימות, באין מחסור כל.

ובכן תן פחד

הבקשה הראשונה, שאנו מבקשים מהקב"ה בכל פעם שאנו עומדים לפנינו בימים הנוראים, פותחת במלים אלה: "ובכן תן פחד ה' א-להינו על כל מעשיך". אולי אין אנו מודעים לכך "שבכל מעשיך" הרי כלולים גם אנחנו בעצמנו... ואם כן, אולי צריך לחשוב מעט, לפני שאומרים זאת: הלא "פחד" מצטייר אצלנו תמיד כדבר שלילי, לא רצוי, כגורם למתח נפשי, ומה ראינו לבקש דבר כזה? אולי הסיפור הבא יעזור לנו להבין זאת. א. החליט להירשם לקורס גמילה למעשנים. אחרי ששני קרובי משפחה מתו כתוצאה מעישון, דרשה אשתו ממנו להפסיק את העישון, אבל ההרגל היה חזק יותר ממנו. כשנרשם לקורס, הוא היה יותר מספקני. "אחי גיסי מתו מעישון, וזה לא הזיז לי. מה תוכלו לעשות יותר מזה?"

למחרת, הגיע א. לשיעור הראשון. הראו להם צילומי רנטגן של ריאות מעשנים: ריאות מצומקות, מלאי פיח, בליווי הסברים מפורטים. אחרי הצהרים, ביקרו במחלקה בבית חולים, והראו להם חולים בשלבי מחלה שונים, כולם מעשנים. שוב לוו בהסברה מתאימה. בשיעור הבא, קיבלו מידע על מחלות הלב, בעזרת תוכנית אור-קולית מיוחדת. גם כאן שולב ביקור בבית חולים. בתום השיעור, נאמר להם לחזור בעוד שבוע.

יומיים תמימים לא נגע א. בסיגריה. ויהי ביום השלישי, אמר לעצמו: בוא ונתפשר על סיגריה אחת בבוקר ואחת אחר הצהרים. כשחזר למכון הגמילה בתום שבעה ימים, שאלו אותו: האם אתה עדיין מעשן. ענה, כן? החזקתי מעמד כמה ימים, אחר כך עישנתי, מעט והיום כמעט מלא! "אין דבר, חכה!" אמרו לו.

הפעם, הייתה הפתעה. המדריך חילק סיגריות לכל המשתתפים. הם הוזמנו להיכנס בחדר חשוך, וכל אחד מהם התיישב לפני מסך קטן. "הדליקו את המסך", הם נצטוו. על המסך הופיע צילום צבעוני של הריאות. "זהו צילום של הריאות - שלכם!" הודיע המדריך. "עכשיו, תואילו להצית

סיגריה, ותתחילו לעשן." על המסך נראתה עננת העשן, שמילאה את הריאות בכל שאיפה. ולאחר, מכן כשנגמרה הסיגריה, באה המנה האחרונה: צילום מוגדל של הריאות, שבו הם נראו מלאות בנקודות שחורות. "אלה הם השאריות, שהשאירה הסיגריה." הסביר המדריך. עכשיו, הדליק את האור, והתבונן במשתתפים. שקט מוחלט שרר באולם, ההלם היה מושלם. "עכשיו, נוכל להתחיל בגמילה", הודיע המדריך בסיפוק.

כיצד זה קורה, שאנחנו חוטאים, מתחרטים, ושוב חוטאים? האם החרטה לא הייתה כנה? התשובה היא, החרטה הייתה חרטה אמיתית - אבל שטחית. היא לא חדרה אל הלב. גם מותם של בני המשפחה מעישון, גרמה ללא ספק להתעוררות ולהחלטה להפסיק את העישון, אלא שההחלטה הייתה מן השפה ולחוץ. בשעה שמתגבר הדחף לעשן, ניתן לנטרל אותה. מה זעזע את המעשנים האלה? נתנו להם להרגיש את תוצאות מעשיהם - על עורם ובשרם. הם קיבלו תמונה בשידור חי, ובכל עת שייטלו סיגריה ביד, תעלה תמונה זו לנגד עיניהם. מעתה, כל שאיפת עשן תגרום להם לייסורי נפש. הם לא יצטרכו להילחם - הסיגריה הפכה בעיניהם לדבר מאוס.

אילו יכולנו לראות את התפלה שאנו מתפללים בציור מוחשי - גוף ללא נשמה, מלאה מומים - שוב לא היינו זקוקים למאמץ מיוחד כדי להתפלל כראוי. אילו ראינו את החורבן וההרס שמחוללים בשמים השעות שאנו מבליים לריק, לא היינו מבזבזים אפילו דקה ביום. ואילו היינו מרגישים, איך שבכל הסתכלות בדבר אסור מתפשט הארס הרוחני בכל גופנו, לא היינו מעיזים להרים את מבטנו בלכתנו ברחוב. אלא מאי? לדאבוננו, עוד לא הומצא המכשיר הנפלא הזה.

גם רבנו יונה, כשמלמד אותנו את דרך החרטה, הלך בדרך זו: "ויתחרט על מעשיו הרעים, ויאמר בלבו: מה עשיתי, איך לא היה פחד א-להים לנגד עיני...? לא חמלתי על גופי, ולא חסה עיני עליו... ולא זכרתי יום המוות, אשר לא ישאיר לפני נשמתי כי אם גויתי ואדמתי".

זוהי עבודת התשובה: להמחיש לעצמו את תוצאות מעשיו, עד שיהיה "פחד א-להים לנגד עיניו"! פעם אחת בשנה, ניתנת לנו הזדמנות לעבור את החוויה הזאת: להרגיש את ה"פחד א-להים כנגד עיניו"... בימים הנוראים, כשאנו עומדים בתפלה לפני הבורא עולם. אם נשכיל לשאוב לתוכנו את ההרגשה הזאת, לאגור אותה בלבנו כדי שנוכל לעשות בה שימוש במשך כל השנה, אזי ניצלנו את הימים האלה, אזי הם ישפיעו עלינו גם בשאר ימות השנה.

לכן מבקשים אנו מהקב"ה: "ובכן תן פחדך", תעניק לנו את המתנה הנפלאה הזאת, תן לנו להרגיש את הפחד, כדי שלא נצטרך להילחם עם היצר. "ויעשו כולם אגודה אחת, לעשות רצונך בלבב שלם!"

אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וכו' ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו (להורות נתן)

יש לדקדק מה הלשון "נדברו", מדוע לא אמר 'אז ידברו' איש אל רעהו, ויש ליישב עפ"י מה שפירש רבי שמעלקא מסעליש זצ"ל כי יש היושב בדד ולומד תורה, ועולה בדעתו קושיא חמורה, ואין לו פתרון ליישבה, ובמקום אחר בעולם יושב יהודי אחר ולומד תורה באותו סוגיה עצמה, ועולה על דעתו לחדש סברא נפלאה שעל פיה יתיישב לנכון אותה קושיא, נמצא שכל אחד מהם אין תורתו שלמה כי לראשון חסר התירוץ, ולשני אין את הקושיא בכדי ליישבה, וכאשר עולה תורת שניהם למרום, הקב"ה מחברם ועושה מהם תורה שלמה, וכותבו בספר זכרון לפניו, וכל אחד מקבל שכר כתורה שלמה, ובזה נתיישב היטיב למה כתוב אז "נדברו" ולא "ידברו", כי לא ראו איש את רעהו, אבל נדברו כל אחד לעצמו, 'ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון' ושם נהיה תורה שלמה, ונזכרים שניהם לטובה.

הקב"ה ועם ישראל (הרב יעקב חן)

פירש רבי יעקב גלינסקי: כאשר אדם נזקק לרופא, חוקר ומחפש מיהו הרופא הטוב ביותר,

המומחה מכולם, שולחים אותו לכתובות שונות לראות ולבדוק המלצות וכו'. אך כאשר נזקק הוא לנסוע באוטובוס או עולה הוא על מטוס אין הוא מברר מי הטייס? מיהם צוות המטוס כמה טיסות ביצעו, והאם בהצלחה? אלא שאלתו היחידה היא באיזה חברת תעופה כדאי לטוס, ולכל היותר היכן יהיה מקום מושבו. מדוע? מה השוני?

והתשובה כל כך פשוטה, הרופא, אם יחשוב על עצמו בלבד ולא על המטופל הרי במקרה הגרוע הוא ישלח אותו לעולם שכולו טוב. ואז? הרופא יישאר בחדר הניתוח בעוד החולה בעולם העליון. אבל הטייס, אם ידאג לעצמו בלבד, ידאג בהכרח גם לנוסעיו, כי אם חלילה אינו דרייבר טוב, הוא גם פוגע בעצמו לבד מנוסעיו.

וזה כביכול מצבנו שאנו קשורים עם הקב"ה בקשר של אבא ובניו, ישראל וקב"ה חד הוא, וזהו מה שדרשו "אני לדודי ודודי לי" כי נסמכים אנו על רבש"ע כי דואג הוא לנו בבחינת שדואג הוא לעצמו.

עצות למצוות שמיעת קול שופר

מי ששומע תקיעת שופר בראש השנה מאיש כשר, שהוא ירא וחרד באמת, אינו צריך בוודאי לדאוג ולפחד במשך השנה כולה מפני רעמים. היינו שצריך לבטח בהשם יתברך, שבזכות מצות תקיעת שופר ששמע מירא שמים אמת, השם יתברך ישמרהו שלא יינזק במשך השנה כלה מן הרעמים.

וכפי המבאר בלקוטי מוהר"ן חלק שני (סימן ח') בתורה "תקעו תוכחה", ששופר מרמז על למוד הדעת מצדיק האמת, נלמד מכאן שכאשר שומע את למוד הדעת מצדיק ומירא שמים אמת, ומתגבר לקים כפי הביאור בלמוד הנ"ל, צריך לבטח שהשם יתברך ישמרהו מכל מיני נזק ומכל מיני ייסורים, כפי המבאר למעלה, לעניין שופר (עצות המבוארות - ראש השנה, א)... על ידי מצות תקיעת שופר בראש השנה ביראת שמים כראוי, זוכים לחידוש המת. הינו שזוכה לחדש השכל שהוא הנשמה, בחיות חדשה ליראת השם ולקיום התורה, וזוכים להמשיך שכל חדש מאור הפנים.

גם צריך לעסוק תמיד בלמוד הדעת מצדיק האמת ויראת השם כראוי, שלמוד זה מרמז גם כן על תקיעת שופר, כמבאר בסעיף א', ולהתחזק בקיום, כמבאר בלמוד הנזכר למעלה. ועל ידי זה יתעורר בוודאי לשמע תקיעת שופר בראש השנה ביראת שמים כראוי, ויזכה לכל התיקונים ולכל הטובות שנעשים על ידי תקיעת שופר בראש השנה באמת כראוי.

המלאך התוקע

בילדותי ביקרתי פעם אצל ש"ב הרה"צ מקאסוב זצ"ל, ושם ראיתי איזה שופר שהיה מונח על שולחנו, ולקחתי את השופר בידי, ונסתי לתקוע בזה, וכשראה הרבי שאני משחק בזה, ניגש לארון, והוציא משם שופר ישן שהיה לו, ונתן לי את זה במתנה, וגם הראה לי איך לתקוע בשופר, ומאז התחלתי לתקוע בכל הזדמנות, עד שעם הזמן למדתי לתקוע כראוי - ובכל שנה ושנה כשחזרתי

לביתי לאחר התפילה בראש השנה, נהגתי לתקוע את כל המאה קולות לפי הסדר במחזור.

בשכונתנו בבארא פארק - שם גדלתי - הייתה גרה אישה אלמנה חשובה, שעברה את המלחמה הנוראה ל"ע, והיא הקפידה מאוד על תפילה בבית הכנסת מידי שבת בשבתו, ובפרט בימים הנוראים, אז הייתה באה לבית הכנסת ומתפללת את כל תפילות היום. אמי מורתי ע"ה נהגה לבקר אצלה בכל שבת ושבת.

שנה אחת מגיעה אמי לביתה בשבת שלאחר ראש השנה, ואז היא אומרת לאמי שהיא רוצה לספר לה איזה סיפור מעניין ביותר, וכה סיפרה: השנה בראש השנה בבוקר, התכוננתי לצאת

מהבית לעבר הבית הכנסת לתפילות היום, אבל באמצע הרגשתי מאוד לא טוב, וראיתי שאינני יכולה ללכת, ואני חייבת להישאר בבית, אמנם חשבתי לעצמי מה יהיה עם התקיעות! - איך אשמע את כל המאה קולות! - וביקשתי מהקב"ה שיעזור לי שאוכל לשמוע את המאה קולות. פתאום - מספרת האישה - אחרי הצהריים, התחלתי לשמוע קולות של תקיעת שופר, לקחתי מחזור, וקול השופר לא פסק עד שזכיתי לשמוע את כל המאה קולות! - ממש הכל כסדרן, וקולות מהודרים ביותר! - והנה אין לי שום מושג מאיפה באו תקיעות אלו - ופשוט אצלי בלי שום ספק - שהקב"ה שלח איזה מלאך שיתקע בעבורי את המאה קולות...

עד כאן סיפרה האישה, וקולות התרגשות ניכרים בקולה. אמרה לה אמי ע"ה: האם את רוצה לראות את ה"מלאך" שתקע את המאה קולות? האישה הסתכלה עליה בתימהון, ושאלה בהתפעלות: מאיפה את יודעת מי היה המלאך?? אמרה לה אמי שהיא חוזרת בעוד כמה דקות. הלכה אמי הביתה, וקראה אותי לבית האישה, והראתה עלי ואמרה: הנה המלאך שלך!... האישה השתוממה מאד, ואז סיפרה לה אמי, שאני תוקע כל שנה ושנה את המאה קולות לאחר התפילה, וב"ה שבהשגחה פרטית מיוחדת שמעה היא את התקיעות, ואכן זכתה על ידי זה לשמוע את קול השופר כבכל שנה, אף בהיותה בביתה פנימה... דמעות זלגה מעיני האישה, ולא היו מילים בפיה. באמצע השבוע, עלתה האישה הזקנה לביתנו, והביאה לי איזה מתנה יפה...

כח התפילה בראש השנה!

בגמרא (בבא מציעא) אומר ומסביר רש"י במילים נחרצות מהו כח התפילה שיש לכל יהודי בראש השנה: הגמרא אומרת שם, שאם אחד חקר שדה מחברו ומשלם לו סכום קצוב לשנה. וקרה מכת מדינה ונשתדפו כל השדות, וכן נשתדפה השדה הזאת שחכר, אז הדין הוא, שיכול השוכר להוריד למשכיר מדמי השכירות. אבל ממשיכה הגמ' ומסבירה: אם רק השדה שלו נשתדפה, אז הדין הוא, שיכול המשכיר לומר לשוכר: מזלך הרע גרם זאת, והעובדה היא, שלשאר העולם לא אירע כלום בשדות, ולכן הדין הוא, שאין השוכר יכול להוריד למשכיר מדמי השכירות. אבל אם הבעה"ב אמר לו בתחילה: אני משכירך השדה אך ורק לזרוע כאן חיטים, והלך השוכר וזרע שעורים, וקרה מכת מדינה ונשתדפו כל השדות, וגם שדהו, ההלכה שאסור לשוכר להוריד מדמי החכירות, כי יכול המשכיר לטעון לו, אני אמרתי לך לזרוע חיטים, ואם היית זורע חיטים זה לא היה קורה. כי אני ביקשתי בראש השנה שהשדה שלי של חיטים יצלח. ואילו זרעת חיטים היה מתקיים בי הפסוק "ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נטע אור" (" איוב כב.). כח ומסביר רש"י שם: מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים! ממילא יש כאן קביעה של רש"י הק' וכך גם נפסק להלכה בחושן משפט, שמה שמתפללים בראש השנה מתקיים. והדברים צריכים דיוק, דלכאורה צריכים להבין, על מי מדברים כאן, על צדיק, עובד ה'?! לא מדברים כאן על איש שדה, כפרי פשוט, אבל זה הכח של ראש השנה, שגם איש פשוט, יחיד, יכול להגיע ה"בר לכח הזה שיתקבלו תפילותיו!...

מסופר על הרב מבריסק ז"ע, שהיה יושב ואומר תהילים בכל השעות הפנויות בראש השנה. שאלוהו תלמידו "מדוע הרב לא לומד?" ענה ואמר: הרי אמרנו בסליחות "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך", והפשט הוא, כי בראש השנה כל אחד דומה למי שפשט את הרגל, דנים אותו על שנה חדשה, אין לו שום דבר אצלו, שום דבר לא נשאר לו מהשנה שעברה, בראש השנה צריכים לחדש את הפספורט, את הבריאות, הפרנסה, את הנחת מהילדים, וביום כזה אסור לבטל דקה, ולכן בחרתי לומר תהילים, כי בלימוד אני צריך להפסיק מידי פעם בכדי לקום ולהוציא ספר, ודבר זה לוקח לי זמן והרי בראש השנה כל שנייה חשובה כנצח, לכן בחרתי לומר תהילים ברצף, ללא הפוגה כלשהי!

מים רטובים מדמעות (גד שכטמן)

בלכתנו לומר תשליך חייבים להבין איך זה פועל, שהרי בלתי אפשרי שנחטא לאורך ימות השנה וברגע אחד ניפטר בקלות מחבילת העוונות | הבה נצלול למימי הנהר אליו אנו משליכים את החטאים ונדלה משם דליים גדושים ברכות ושפע לשנה טובה ומתוקה

מנהג ישראל תורה הוא, שביום ראש השנה יוצאים לשפת הים, נהר, מעיין, באר מים או אפילו ליד גיגית מים, לומר "תשליך". ה"תשליך" הוא מאמר מהזוהר הקדוש ולאחר אמירתו אנו משליכים את העוונות שצברנו בשקדנות רבה במהלך השנה למים, מנערים את הכיסים כהמחשה מעשית לזריקת העוונות הווירטואלית היישר למים. סמך למנהג זה הובא בספרים על שם הכתוב: "ותשליך במצולות ים כל חטאותם", זהו גם המקור לשם "תשליך".

וכאן הבן שואל: הייתכן?! קורה שאדם שוגג וחוטא, לעיתים אף מדובר במצב שאדם יודע שמעשה מסוים הוא אסור ובכל זאת יצרו גובר עליו, וגם זה נורמאלי. היצר הוא מלאך העשוי מאש ואנו בשר-ודם. אך מכאן ועד להשלכה של העוונות שעשינו בקלי-קלות שכזאת: יציאה למקווה מים, אמירת טקסט בארמית, ניעור הכיסים מהעוונות - הדרך ארוכה...

היכן התשובה? היכן החרטה האמתית והכנה והוכחה לרצוננו לעשות תשובה? שלא לדבר על כך שפעולה זו אינה כרוכה כמעט בהשקעה מצדנו.

איך הדברים פועלים, מה מסתתר מאחורי המנהג?

ובכן, על מנת להבין לעומק יותר את המסר העומד מאחורי ה"תשליך", אנו נזקקים לפלא המופלא המכונה "מכונת הזמן". אותה מכונה דמיונית שלא קיימת, אבל רבות קראנו ושמענו על פלאיה, תשרת אותנו בטיסה מהירה [שגם היא כמובן לא תיקח לנו כסף וזמן] על מנת לחזור לתקופת חורבן בית המקדש הראשון, שם נתבונן יחד במחזה מדהים: על מנת שנבין באיזה מצב מצויים היו היהודים שגלו כעת מארצם, חייבים אנו לסקור במהירות את שעבר עליהם בשנים האחרונות: עם ישראל חטאו לה' בעברם על רצוננו, הנביאים באותה תקופה הזהירו רבות שעתיד להתרחש אסון טראגי באם לא יחזרו בתשובה, אך כאז כן היום - איש אינו מעוניין לשמוע נבואות זעם. היהודים המשיכו בשלהם, או לכל הפחות לא ממש התאמצו לשוב בתשובה שלמה, והנבואות התגשמו, אחת לאחת. לאחר מצור אכזרי על ירושלים, בו סבלו בני ירושלים מרעב וצמא, ממצב נפשי נמוך וקרבתנות עצומים בנפש, עולה בידי נבוכדנצר מלך בבל לכבוש את ירושלים ולהחריב את בית המקדש, או אז יוצאים עם ישראל לגלות בבל. גם ב"צעדת המוות" הלזו לא נחים היהודים לרגע. במדרש מובאים תיאורים מסמרי שיער על קבוצות שמסרו את נפשם על קידוש ה' לאורך כל הדרך לאחר שסירבו להישמע לבקשות שוביהם לעבור על רצון ה', ואז מגיעים היהודים לבבל.

עד שיקימו להם "מחנה פליטים" זמני, מקום בו יוכלו להניח את ראשם עד שיתרגלו להשתקעות בבבל, מגיע נבוכדנצר ללווים ששירתו בבית המקדש ובקשה בפיו: "שירו לנו משיר ציון". הלווים בעוז רוח ותעצומות נפש בלתי רגילות, עושים מעשה מפעים: הם כורתים את בהונות ידיהם בשיניהם, מה שמונע מהם לנגן על ה'נבל', כלי הנגינה המרגש שליווה את שירי המקדש, ומראים את ידיהם לנבוכדנצר באמרם: "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר?!... בנקודה זו, היינו מצפים שלא תהיה נפש חיה בעולם שתהיה במצב גרוע יותר משל עם ישראל, אולם להפתעתנו הרבה את מזמור קל"ז שבתהלים, שממנו ציטטנו בשורות הקודמות, פותח דוד המלך כך: "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון".

לפני שנסביר את כוונתו, נתאר לעצמנו חתונה של חבר טוב בה השתתפנו. האם יהיה נכון מבחינה דקדוקית לומר "בחתונתו של חברי הטוב שמחתי מאוד, וגם הוא שמח"? בוודאי שלא. כי מסתבר ששמחנו, הרגשנו שותפים לשמחתו של החבר ורצינו בטובתו. אך לעולם לא ייתכן ששמחתנו אנו, תהיה גדולה יותר משמחתו של החתן עצמו, של בעל השמחה! באמרנו "גם" פירושו: אני הייתי המרכז, המוקד, והחבר - החתן - התלווה לשמחתי. והנה, עם ישראל שסוף סוף מקבל הזדמנות למנוחה ארעית לאחר שנים של מצור, שכול, אבדן היקר מכל - בית המקדש, גם על גדות נהרות בבל נדרש למחזה מצמרר של לוויים קטועי בהונות זבי דם, ואז מגיע תיאורו של דוד המלך שקובע שסבלם של ישראל ובכיים בשל המצב היה רק משני בחשיבותו לסבלו של מישהו אחר, מרכזי יותר, שבכה בשל החורבן. שם ישבנו "גם" בכינו בזכרנו את ציון...

מיהו אותו מסתורי שבית המקדש הסב לו צער כה רב? ואיך ייתכן שבכיו גובר על בכייתם של ישראל???

על מנת לפתור תעלומה זו, נא להדק חגורות. אנחנו ממריאים שוב במכונת הזמן אלפי שנים אחורה, אל הנקודה בה נברא העולם. ביום השני לבריאה כותבת התורה: "ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע", דהיינו, עד אותו זמן היה רצף של מים מהתהום התחתונה עד כיסא הכבוד, בורא העולם הבדיל באמצעות חמצן, אוויר, בין המים אשר מעל הרקיע למים שמתחת לרקיע. בנקודה זו, מתאר המדרש, החלו המים התחתונים לבכות מרה. וכך אמרו המים לקב"ה: מדוע זכו המים העליונים שמעל הרקיע להיות קרובים אליך בעוד אנו נשארנו מרוחקים ממך? כל עוד שהיינו חטיבה אחת, הכול היה בסדר גמור, אבל ברגע שהופרדנו לשתי יחידות שונות - אנו נקראים מרוחקים יותר. רצוננו להתקרב אליך כמו המים העליונים!

בורא העולם שמע את טענתם והעניק להם פיצוי: פעם בשנה, בחג הסוכות, יינסכו בבית המקדש שלושה לוגין [=מידת כמות] מים על גבי המזבח. אך היה זה פיצוי מועט מדי והוא נתן מענה רק למים המתוקים, המים המלוחים נשארו רחוקים. אי לכך ציווה הקב"ה: "על כל קרבנך תקריב מלח ולא תשבית מלח ברית אלוקיך מעל מנחתך". בכך היה מענה הן למים המלוחים והן למים המתוקים. ו"קרבן" הוא מלשון התקרבות לה', כך באו המים התחתונים על סיפוקם וחדלו מבכייתם.

כל זה היה מצוין עד לרגע בו נחרב בית המקדש הראשון, ברגע זה, התחדשה בכייתם של המים התחתונים ביתר שאת, שהרי שוב התרחקו הם מבורא העולם... בכי נורא ומטלטל זה של המים, בא לידי ביטוי בדבריו של דוד המלך שתיאר את צערם של בני ישראל השבורים והרצוצים רק כבכי שני בחשיבותו לדמעותיהם של המים התחתונים שבכו על ריחוקם מהשם יתברך. "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו", המים בכו וגם אנחנו... למה? "בזכרנו את ציון" שנחרבה, וכעת אנו רחוקים מבורא העולם!

בחזרה להווה: ביום ראש השנה אנו רוצים להמליך את בורא העולם עלינו ועל כל הבריאה. בכדי להראות רצינות, חובה עלינו להוכיח שלאחר שנתרחקנו ממנו בעוונותינו ומעשינו הלא טובים - אנו רוצים להתקרב שוב. בדיוק מסיבה זו אנו הולכים אל המים, כן כן, אותם מים שבכו על ריחוקם מהקדושה, קיבלו פיצוי, ושוב פרצו בבכי ברגע שהפיצוי נעלם - הם אלו שיכולים לאלפנו בינה איך צריכים לשאוף להיות קרובים למלך העולם! במעשה זה של הליכה ביום ראש השנה, יום ההמלכה הגדול, למקור מים שיזכיר לנו כמה צריכים אנו לרצות להיות קרובים יותר לה', יש מסר גדול כלפי מעלה: אנחנו לא מדברים באוויר. אנחנו באמת רוצים להשתנות. מיד כשאנו עומדים לקראת סיום היום הראשון של המלכת ה', אנו צועדים בסך למורים הטובים בהיסטוריה שהוכיחו את רצונם העז להיות קרובים לבורא עולם כדי ללמוד מהם. זוהי תשובה חזקה שבכוחה לקרוע את כל המחיצות והמסכים המבדילים בינינו לבין ה' יתברך. בסופה אנו מנערים את כיסינו ו"משליכים" את העוונות, כי ודאי לנו שתשובה כזו היא רצויה ומקובלת לפני ה'!

וזהו המסר הראשון...

אקט נוסף יש בהליכה אל המים שנלמד מדבריו של האדמו"ר רבי שלום רוקח מבעלזא זצ"ל, שכך שאל: בנביא כתוב שלעתיד לבוא, כשיבוא המשיח, יהיה העולם במצב רוחני נעלה מאוד המתואר כך: "ומלאה הארץ דעה את ה' כַּמִּים לַיִם מְכַסִּים". כאן יש להבין: המים והים - דבר אחד הם או שני דברים? איך המים יכולים לכסות את הים כשהים הוא המים?! מה הפירוש "כַּמִּים לַיִם מְכַסִּים"? דבר נוסף שכדאי לעמוד עליו בהזדמנות זו, רש"י, פרשן המקרא הגדול שכתב פירוש גם לתלמוד, כותב בביאורו למסכת סוכה שלוש מילים שטעוונות הסבר: "והים גבוה מאוד". ככל הידוע לי, וכנראה לכל בני האדם בתבל, הים הוא המקום הנמוך ביותר בעולם מלבד ים המלח. איך כתב רש"י, שלא נחשד בחוסר ידע מדעי כלל וכלל והיה בקי גדול בחכמת הטבע, שהים הוא "גבוה מאוד"? שאלה אחת מתורצת בחברתה על פי ביאור המילים "כמים לים מכסים" בלשון הקודש, והנה דבריו של רבי דוד קמחי - הרד"ק: "מקום המים יקרא ים, המים ממלאים אותו המקום עד שמכסים אותו שלא יראה קרקע הים". לאחר שהבנו איך המים מכסים את מקום התכנסות המים שבלשון הקודש

נקרא "ים", נבין את דברי רש"י בתלמוד שהובאו לעיל: "והים גבוה מאוד", כשרש"י בעצם מתייחס לקרקעית הים המוכרת לנו והיא אכן עמוקה [גבוה' משמש גם כ'עמוק'] מאוד. כשנדבר עם ידידים, חברים ובני משפחה אודות הצורך בעשיית תשובה שלמה וחרטה על המעשים הלא טובים שעשינו, ניתקל לא פעם במשפט: "אין לי צורך להשקיע כי אין לי צורך בשינוי. מה רע במה שיש לי כעת? 3 תפילות ביום, כיפה על הראש, לא גונב, לא רוצח, ובאופן כללי אני בן אדם טוב" ... מסתיים לו המשפט בארשת ניצחון. אולם, ברגע שבו ננסה לשאול את בן שיחנו על מצבו הכלכלי, תמיד נשמע שרצונו שואף ליותר: "לא יזיק אם הייתי מקבל תוספת במשכורת, לשדרג את הרכב למשהו יוקרתי יותר, לצאת לחו"ל פעמיים בשנה, ואיזו השקעה כספית שתניב רווחים שמנים בעוד 30 שנה כשאהיה בפנסיה". נדיר עד כמעט בלתי אפשרי לשמוע מי שיאמר ברצינות: "יש לי קורת גג, בריאות סבירה, פרוסת לחם עם מרגרינה וכוס חלב - ליותר מזה אינני זקוק" ... מה ההבדל? למה כשזה נוגע לאיכות החיים הגשמית תמיד רוצים יותר, ואילו ברמה הרוחנית מסתפקים במועט?

מסביר האדמו"ר רבי שלום רוקח: לעתיד לבוא אכן ייראו כל בני האדם מבחינה חיצונית כשווים זה לזה, כשם שפני הים נראים מלמעלה בגובה אחיד. אך כפי שהמים מכסים על הקרקע הנקראת "ים" והים - לפי דברי רש"י - "גבוה מאוד", אין גבול לעומק ולמסתורין השוכנים במעמקי האוקיינוס, בדיוק באותו אופן יהיה הבדל בפנימיות ליבם של היהודים בזמן ביאת המשיח. למרות שכולם ייראו שווים, כל אחד יקבל את שכרו לפי מה שהשקיע ועבד בחייו. כשאנו רוצים להשליך את עוונותינו אנו הולכים דווקא אל המים, שכן הם מסמלים עבורנו את שני הקצוות: יש כאלה שישמחו להשתעשע במים הרדודים, להכניס את כפות הרגליים וקצת להירטב בברכיים. לעומתם יש את אלו שתמיד ישאפו ליותר, ישחו לעומקו של הים, יצטיידו במכלי חמצן וחליפת צלילה וישייטו להם בהנאה בין דגי הים והאלמוגים במקצועיות רבה. זכור יהודי יקר, לא משתלם לבקש על שנה טובה רדודה מבחינה רוחנית, כי ה"ים גבוה" מאוד, ובורא עולם לא מוגבל באפשרויות או במזומנים! תבקש כל מה שאתה צריך מבחינה גשמית כפי שהים יכול לספק שפע נוזלים לכל העולם, ובעיקר: תשאף להשיג כמה שיותר מבחינה רוחנית! תזכור מה שאמר נפוליון בשעתו לפקודיו: "חייל ששואף להיות גנרל, יהיה מפקד מצטיין. אולם מי שישאף להיות מפקד בלבד - גם חייל פשוט לא יהיה" ...

סוד מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו (תהילים לד' טו') (הרב יעקב חן)

החת"ס בדרשתו קודם ר"ה שאל. מדוע אנשים משפרים את מעשיהם ומשתדלים במעשים טובים בימים אלו, אך בכל זאת לאחר הימים הנוראים נשארים באותו מצב וללא שינוי מהותי? ואמר כי בני האדם מקבלים עליהם ומשתדלים מאוד לעשות טוב, אבל בסוד מרע פחות משקיעים וזוהי העבודה האמתית והקשה יותר מלעשות טוב. תחילת העבודה היא לסור מן הרע ואז יישאר בידינו העשה טוב.

והוסיף כי במכירת יוסף כתוב "וישוב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו" ופרש"י עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו, הנה רואים כי קודם לעשיית טוב צריך לעקור את הרע ולסור ממנו ולכן הלך ראובן ועשה תשובה קודם שהלך להציל את יוסף.

ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' אלקי ישראל מלך (תפילת ראש השנה) (הרב יעקב חן)

הקשה הגר"ח וואלזין זצ"ל על הפסוק "ד' מלך ד' מלך ד' ימלוך לעולם ועד" כי לכאורה לפי הסדר אמור להיות קודם ד' מלך שהוא לשון עבר ואח"כ לשון ד' מלך שהוא הווה, ומדוע נכתב שלא כסדר, לשון עבר קודם ההווה?

וביאר כי אמנם בעבר קודם חטא אדם הראשון וכן בזמן שעמדו ישראל על הר סיני ופסקה זוהמתן ניכר כבוד מלכותו וראו כולם כי ד' מלך ומכוון כל מעשיהם ומושל עליהם בכל רגע. אך אנו

בעניות הדור אין מלכותו של הקב"ה נראית עלינו (וכמש"כ גלה כבוד מלכותך), ואע"פ שאנו מתפללים "ומלכותו בכל משלה" זוהי בקשה שיהיו מעשינו מכוונים לידיעתנו, ולכן כיום אנו במצב של ד' מלך בעבר כי אין מלכותו מוחשית. וזהו שאנו מתפללים על העתיד - ד' ימלוך לעולם ועד, שתבוא הגאולה ואז נראה כולנו את מלכותו.

(הערת העורך: בנוסח אשכנז בתפילה אומרים ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' א-לקי ישראל מלך, אמנם בנוסח עדות המזרח אומרים מלך ולכאורה לפירוש הרב מוולאזין צריך לומר בלשון הווה? ואולי אפשר לומר כי בני אשכנז נתכוונו לשם עצם שהקב"ה הוא מלך מלכי המלכים לבדו, אבל בני ספרד לשם תואר נתכוונו והיינו לתאר פעולתו שהוא מולך בפועל ואף לשון "ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' אלקי ישראל מלך" מתאימה. ועדיין צריך ביאור)

חזרה מפלאה (רה"ג ר' יצחק זילברשטיין)

להלן סיפור מופלא, המעובד מתוך הספר "ברכי נפשי" על אחד האישים המכובדים בארצנו שסיפר לרה"ג ר' יצחק זילברשטיין שליט"א, רבה של שכונת "רמת אלחנן" בבני-ברק, דבר מופלא, שהתרחש בארצות הברית, ואפשר ללמוד מכך שהקב"ה אינו שוכח מאף יהודי, יהיה מי שיהיה, וגם אם מדובר באדם שהתרחק מאוד משמירת מצוות, עדיין לא סר חנו מא-לוקיו, והוא משגר לו שליחים שונים, שיחזירו אותו בתשובה שלמה.

היה זה באמצע הקיץ של שנת ה'תשע"א - נסעתי לאמריקה, לצורך עיסוקיי, ועיקר חנייתי הייתה בעיר מיאמי השוכנת כידוע לחוף הים. בעיר זו, מספר האיש, מתגורר בן-דוד שלי, שלא ראיתיו מזה שנים רבות, ובהיותי שם התעורר אצלי החשק לפגשו. למרות שידעתי, שהקרוב שלי התרחק ל"ע מהקב"ה, רציתי להיפגש עמו ולהתוודע למצבו פנים - אל פנים. התקשרתי אליו ושאלתי האם הוא מעוניין שאבוא לביתו, והוא ניאות לכך בחפץ לב. והנה, מיד בהיכנסי למעונו המפואר, הבחנתי במזוזה מהודרת הניצבת בפתח, דבר שלא היה אצלו לפני שנים רבות. כשנכנסתי לחדר הסלון, נתקלו עיניי בפמוטות-שבת, בסידורים ובחומשים, בספרי קודש ובעוד 'פריטים יהודיים' עליהם תהיתי לראותם אצלו... גם ממראה-פניו של בן-הדוד אפשר היה לראות, על אתר, שחל אצלו שיניו מהותי בהנהגת-החיים. הניצוץ היהודי ניבט ממנו בגלוי. הוא הבין לפליאתי, וכדי לחסוך ממני את השאלה, החל לספר מה עבר עליו. כידוע לך, אמר הבן-הדוד, מעודי לא נכנסתי לבית הכנסת כלשהו, ולמרות שממש מול ביתי יש בית-כנסת וקהילה מפוארת של יהודים אורתודוקסים, רגלי לא דרכו שם מעולם. עד ל... ראש השנה האחרון.

ביום ראש השנה ישבתי בביתי, וצפיתי באפס-מעשה במרחבי הים הגדול הנראים מול הווילה שלי. לפתע, והיה זה בשעות אחר הצהריים, ראיתי קבוצה גדולה של אנשים יוצא מבית הכנסת, והולכים לכיוון הים... לא ידעתי, מה פשר היציאה הזו, וכמובן שעד הרגע ההוא לא ידעתי כלל שיש דבר כזה שקוראים לו 'תשליך'. המראה המפליא של נחיל - היהודים הדתיים הצועד לעבר הים, משך אותי משום-מה, ובהחלטה של רגע אמרתי לעצמי, שגם אם אינני נכנס לבית הכנסת, אבל מותר לי ללכת אחרי האנשים הללו, לכיוון הים... והלכתי. והנה אני נמצא בתוך היהודים האוחזים בידיהם סידורים ומתפללים. מאן-דהוא ניגש אליי ומוסר לי סידור ומצביע על הקטעים הנאמרים. גם אני, שכל כך הרבה התרחקתי מא-לוקיי, הבנתי שמדובר במנהג שבו משליכים היהודים את חטאיהם לים, ומבקשים סליחה מהקב"ה.

הדבר הזה ריגש אותי, והתחלתי גם אני להתוודות על חטאיי... ואז אני מרגיש לפתע דפיקה חזקה על גבי. הסתובבתי, ולנגד עיני עומד יהודי מכובד, הדור-פנים, השואל אותי בהארט-פנים מיוחדת במינה, 'תגיד לי יהודי, תקיעת שופר כבר שמעת היום?' כשהשבתי לו בשלילה, הוציא מכיס בגדו, שופר קטן, ותקע בו כמה תקיעות. מיותר יהיה לציין, שלאחר ההתרגשות הראשונה שאחזה בי מעצם המעמד של ה'תשליך', התקיעות הללו חדרו כבר אל תוך ליבי. התוקע ההוא לא היה מוכר לי מהאזור, שבו התגוררתי. כשסיים לתקוע פנה אליי ואמר, 'קוראים לי משה כץ', והלך לדרכו.

חזרתי לביתי, וכולי נפעם, ושיתפתי את אשתי בחוויות שהיו לי ב'תשליך', ובמיוחד בעת שהיהודי ההוא בא ותקע בפניי את התקיעות. 'איך קראו לבעל-התוקע?' - התעניינה אשתו. 'הוא אמר שקוראים לו משה כץ', השיב הבעל. כששמעה זאת האישה, צנחה על הארץ והתעלפה. כשהתעוררה מעלפונה, ביקשה מבעלה, שיאמר לה כיצד היה נראה היהודי ההוא שתקע בשופר, וכשהבעל תיאר את צורתו וקלסתר-פניו, התעלפה האישה שוב.

'הרי זה היה אבא שלי שנרצח בשואה', צרחה באוזני בעלה בקול לא-לה. 'זה אבא שלי שלא הכרת מעודך?!' בני הזוג הללו נישאו לאחר השואה, והבעל לא הכיר מעולם את חמיו, וכיוון שהאישה שינתה את שם משפחתה, לא זכר, ששמה הקודם היה 'כץ'. 'זה היה אבא שלי, שהיה הבעל-התוקע בבית הכנסת שלנו, וכנראה שהוא התגלה אלינו ותקע לך בשופר, כדי לרמוז לנו על חובתנו להתקרב אל הא-לוקים, שכל כך התרחקנו ממנו', אמרה האישה.

ואכן, מאותו רגע השתנו החיים שלנו מן הקצה אל הקצה, סיפר לי בן-הדוד, "וזו הסיבה, שאתה רואה כאן את כל השינויים שחלו בביתי. אני התחלתי כמובן לפקוד את בית הכנסת, והפכתי לאחד ממתפללי הקבועים". הקב"ה שלח לי שליח מיוחד כדי שאחזור בתשובה שלימה, סיים את סיפרו. כשהביא את הסיפור המופלא הגר"י זילברשטיין שליט"א בפני גיסו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, אמר 'יש דברים כאלה בחז"ל', יתכן בהחלט שהיה זה גילוי מיוחד מן השמים לבני הזוג כדי שיפשטו במעשיהם. ברם, הוסיף בפני גיסו ואמר שצריך לציין שהסיעתא דשמיא מלעילא באה רק לאחר שהיהודי החליט להתקרב, ונקט מצדו במעשה מסוים על מנת לחזור בו ממעשיו הרעים. בכך שהחליט ללכת אחרי היהודים לכיוון הים, זכה והושפע עליו שפע רב מן שמיא.

אולר ההצלה (תודתנו לבעל-המעשה, ר' אהרון-דוד ארליך מבני-ברק)

בפרוץ מלחמת-העולם השנייה התגוררה משפחתי בעיר קרוסנו שבגליציה. בסמוך שכן שדה-תעופה ולכן סבלנו מהפצצות כבדות החל מיומה הראשון של המלחמה. בעיר השתררה אנדרלמוסיה מוחלטת. פחד ואימה שלטו בכול. עקב כך החליטה משפחתנו לנטוש את העיר ולנוע מזרחה. הדרכים והכבישים היו מלאים המוני פליטים. ההתקדמות הייתה איטית וכבדה. כשהגענו לעיירה דינוב (עיירתו של בעל ה'בני יששכר'), עצרנו כדי לנוח מעט. אבל הגרמנים היו חזקים וזריזים מחיילי הצבא הפולני, וחסמו במהרה את הדרך. נאלצנו אפוא להישאר בדינוב.

בינתיים הגיעו לדינוב מאות פליטים יהודים נוספים, שכמונו נתקעו בדרך. זה היה סמוך לראש-השנה, ולמרות הפחד והאימה ששררו בעיירה מוצפת הפליטים הנרדפים, נעשו הכנות לקראת ימי-הדין. תושבי העיירה הפגינו מידה מופלאה של הכנסת-אורחים, בקבלם את המוני הפליטים לבתיהם בסבר פנים יפות.

כשהגיע יום א' של ראש-השנה התאספנו כולנו בבית-הכנסת הגדול בעיירה. חרדת יום-הדין לא חסרה בליבו של איש... והנה, באמצע התפילה פלשו הגרמנים לתוך בית-הכנסת, וחוללו מהומה רבת. הם נעלו את הדלתות והתייצבו מולנו בתוך בית - הכנסת, כשרוביהם מכוונים אלינו. כעבור רגע הופיע קצין גרמני, שלא הסתיר את הנאתו ממראה המוני היהודים המבוהלים. אולם במפתיע ציווה על יתר החיילים לעזוב את בית-הכנסת.

בינתיים הוקמה בעיירה מפקדה של הגרמנים. משלחת נבחרת סיכנה עצמה בפנייה ישירה אל המפקדים, לקבלת אישור לקיום תפילות יום המחר - ב' של ראש-השנה. למרבה ההפתעה האישור ניתן והתפילות נערכו כסדרן. בסופן התפזר כל הקהל לבתים לסעודת חג.

בעיצומה של הסעודה בבית מארחינו התפרצה אל הבית בחורה יהודייה וזעקה: "חוטפים יהודים מהבתים". עוד היא זועקת, וקבוצת חיילים פרצה לביתנו ובצעקות ובמכות האיכונו בנו לצאת מהבית אל כיכר הרחוב. שם כבר עמדו מאות יהודים גלוי-ראש, קרועי בגדים וזבי דם.

הקצין הגיע וציווה על כולנו לרוקן את כיסונו. מכיוון שהיה חג, היו הכיסים ריקים, חוץ מעשרים ושניים אולרים אישיים שאחדים נשאו בכיסיהם תמיד, בהנחה שכלי כזה עשוי לסייע במצבים שונים. אני הייתי אחד מהם. הקצין ציווה על אחד הבחורים לאסוף את כל האולרים ולהביאם אליו.

משם הובלנו אל בית-ספר סמוך. שם ננעלנו בצפיפות למשך שעות ארוכות, מבלי שנדע את הצפוי לנו. פתאום נכנסו כמה מהגרמנים פנימה והחלו להציק לנו בשאלות שונות וקנטרניות. אחר-כך הרים אחד מהם את ידו, ספר עשרה מתוכנו וציווה עליהם לצאת החוצה. כך חזר ונשנה המחזה: הגרמנים נכנסים, מציקים בשאלות, בוחרים עשרה ושולחים אותם החוצה. את גורלם של הנשלחים יכולנו רק לשער...

כשמרבית האנשים כבר נשלחו החוצה ובתוך בית-הספר נותרה קבוצה מצומצמת, הפתיע הגרמני: "כל מי שהיה ברשותו אולר, ירים את ידו". מובן שהאינסטינקט הראשוני היה להימנע מלהרים את היד. לידי עמד שוחט מהעיירה קרוסנו, עבר קלגסבלד הי"ד, שאף היה קרוב-משפחתי. במבט-עין שאלתי אותו: "נו? מה אתה מציע לעשות?". הוא חשב רגע ואז אותת לי להרים את ידי. מלבדי היה רק אדם נוסף שהעז להרים את ידו. הגרמני הורה לנו לצאת החוצה. הוא בא אחרינו ו...שילח אותנו הביתה. מובן שרצנו כל עוד נפשנו בנו והסתתרנו במקום המסתור הראשון שמצאנו. למחרת נודעה לנו האמת המרה: כל מאות היהודים שהיו בתוך בית-הספר הובלו ליער הסמוך, יברוב שמו, ונורו שם למוות. הדבר נודע מפי נער כבן שש-עשרה, שבעת שהגרמנים ירו בכולם עשה את עצמו כמי שכדור פגע בו והפיל עצמו אל תוך חבורת המומתים. בשעת לילה נחלץ מבין הגופות, נס על נפשו ואז פגש אותנו. ואם לא די בכך, הרי הגרמנים ימ"ש העלו לאחר מכן את בית-הכנסת באש, בהשליכם אל תוך הלהבות שני יהודים חיים.

אני נתפסתי אחרי-כן ונשלחתי לפלשוב, ומשם לצאנסטחוב, לבוכנוולד ולבסוף לטרזנשטאט, משם שוחררתי בסוף המלחמה. בכל פעם שאני מעלה בזיכרוני את פרטי המאורע הזה, ובמיוחד בהתקרב ראש-השנה, נעשה בשרי חידודין-חידודין. עם זאת עולה במוחי מחשבה נוספת: "נו", אני שואל את עצמי, "לכאורה ניצלת בזכות אולר קטן שנמצא בכיסך! הייתכן?! היש היגיון בדבר?!". אז אני משיב לעצמי: "אכן כך הדבר - כשהקב"ה חפץ להציל מישהו ולהשאירו בחיים, גם אולר קטנטן יכול להיות 'עילה' להצלתו"...

כמי שחזה זאת מבשרו יכולני להעיד לפניכם, כי גם בתוך גיא-הצלמוות הנורא הזה, ראיתי פעמים רבות את ידה הארוכה של ההשגחה העליונה ואת דרכי פעולתה המופלאות.

תקיעת הניצחון (תודה לבנו, ר' אריק קרמר)

פייביש קרמר היה בן עשר כאשר כאבי אוזניים עזים תקפו אותו. הכאבים גברו והלכו והרופאים לא מצאו להם מזור. הרופאים המליצו על תרופות חזקות יותר – ללא הועיל. משפחתו של פייביש התגוררה בעיר שאץ שברומניה. אביו של פייביש החליט שזה הזמן לשלוח את הילד אל הרבי, ה'אהבת ישראל' מוויז'ניץ. למרבה השמחה באותה עת בא הרבי לבקר בעיירה הסמוכה, ופייביש נשלח לבדו, בעגלת נוסעים, אל הרבי.

זה היה בשנת תרצ"ב. פייביש בא מצויד בפתקת בקשה מאביו, כדי לקבל את ברכת הצדיק. בליבו חשש כיצד יעמוד לבדו מול הרבי ומניין ישאב עוז לפצות את פיו. בלילה לן אצל קרובי משפחה, ולמחרת יצא לבית הכנסת להתפלל שחרית במחיצת הרבי.

בית הכנסת היה מלא מפה אל פה בחסידים ובאורחים. כולם רצו את קרבת הרבי, והצפיפות הגדולה הקשתה על פייביש לגשת אל הרבי. בסוף התפילה זיהה פתאום הזדמנות להסתנן אל חדרו של הרבי בשעה שהצדיק נכנס להחליף את תפילין של רש"י בתפילין של רבנו תם. ליבו הלם בפראות. עכשיו עמד לבדו מול הרבי בחדרו. הצדיק פנה אל הילד בחיוך מרגיע. "למה אתה בוכה?", שאל ברוך. פייביש הושיט ברעד את הפתקה והצליח ללחוש: "כואבות לי האוזניים". הניח הרבי את שתי ידיו על אוזניו של פייביש ובירכו: "מעתה – לעולם לא תבכה!". כעבור רגע הוסיף ושאל: "מה שמך, יקירי?". "פייביש", ענה הילד. "הקשב לי, פייביש", הרצינו פניו של הרבי, "שמי ישראל בן ציפורה הגר, ראשי התיבות של מילות הפסוק 'יענך ה' ביום צרה'. בכל פעם שתחוש כאב או תהיה בצרה – תאמר 'ישראל בן ציפורה הגר, יענך ה' ביום צרה' – והכול יסתדר". פייביש הנהן בראשו בהתרגשות ומיהר להיפרד מן הרבי. הוא שב לביתו וכאב האוזניים חלף כלא היה.

חלפו השנים. עבים שחורים התקדרו מעל שמי אירופה. השואה האיומה התנהלה במלוא עוצמתה. פייביש נלקח למחנה כפייה סמוך לעיר מוגילב. ייסורים רבים עברו עליו בגיהנום הנאצי, אך תמיד הייתה סגולתו של הרבי לנגד עיניו והגנה עליו. לא אחת היה שרוי בסכנת חיים מיידית וניצל בדרך נס.

יום אחד התרחש אחד הניסים הבולטים שחווה. אחד ממפקדי המחנה היה קצין ושמו קרייטשמר. משום מה 'זכה' פייביש להתחבב על חיית האדם זו, ומדי פעם בפעם היה מטיל עליו משימות אישיות. באותו יום הורה לו קרייטשמר לזמן אליו יהודי פלוני, כדי שהלה יטפל בניקוז בור הביוב העמוק של המחנה. היהודי נדרש לרדת לתחתית הבור, שהיה מלא רפש טובעני, ולנקז את תכולתו לבור סמוך. קרייטשמר עצמו פיקח על המלאכה. היהודי ירד לעומק הבור באמצעות סולם נייד, ואחז בו לבל ישקע. כשהחל במלאכתו, הורה הנאצי לפייביש בחיך שטני: "משוך את הסולם". פייביש נחרד. משמעות הדבר הייתה מוות ודאי של היהודי האומלל בבור הביוב. באין ברירה משך את הסולם. היהודי החל לשקוע לאטו. לפתע באו שליחים מן המפקדה וזימנו בבהילות את קרייטשמר. פייביש ניצל את ההזדמנות ומיהר להחזיר את הסולם. היהודי, שכבר היה באפיסת כוחות, ניצל.

כעבור זמן ראה קרייטשמר את היהודי מתהלך במחנה, והבין מיד כיצד נחלץ מבור המוות. בו-במקום ירה ביהודי, וכעת התפנה לטפל בפייביש. בפיק ברכיים הובל פייביש אל הנאצי, וזה הביט בו בעיניים מזרות אימה. "כרע על ברכיך", פקד ושלף שוב את אקדחו. פייביש הבין שבא קיצו. הוא כרע על ברכיו אך העמיד לנגד עיניו את דמותו של ה'אהבת ישראל', מברכו ומבטחו שלעולם לא יבכה עוד.

הנאצי החליט להתעלל בטרפו ולשחק עמו ברולטה רוסית. הוא טען את אקדחו בכדור יחיד, גלגל את התוף באקראי, וסחט את ההדק בכוונו את הקנה לעבר ראשו של פייביש. לחיצה ראשונה – לא-כלום. לחיצה שנייה – כקודמתה. גם בפעם השלישית ובפעם הרביעית לא נפלט כדור. "פייביש!", קרא הנאצי המשועשע, "א-לוקים אוהב אותך! אתה משוחרר". פייביש ידע עוד תלאות רבות, אולם יד ההשגחה הצילה אותו. הוא נמלט מן המחנה, זכה לעלות ארצה והקים דור ישרים. "מאז ברכתו של הרבי", גילה לבני משפחתו, "מעולם לא פחדתי!".

עשרות שנים שימש תוקע בחודש אלול ובמוצאי יום הכיפורים בבית הכנסת 'ישורון' בירושלים. לפני שלוש שנים כבר הגיע לגיל שיבה ונחלש מאוד. בנו ניסה להניעו מכוונתו לתקוע בשופר במוצאי יום הכיפורים. פייביש ציווה על בנו לתמוך בו בדרכו לבימה. בקושי רב טיפס במדרגות, הצמיד את השופר לשפתיו, ותקע בו במלוא כוחו. קול התקיעה נישא ברמה. זו הייתה תקיעה ממושכת, רמה ואיתנה. פייביש תקע עד שאזל האוויר בריאותיו. כשסיים, הסב את פניו לעבר בנו. עיניו ברקו באור חדש. "זה הניצחון שלי על הגרמנים!", אמר בהתרגשות. כעבור חודשיים השיב את נשמתו לבוראו, זקן ושבע ימים.

הסימנים לשנה טובה (הרב שלמה הלוי שליט"א)

שנהיה לראש ולא לזנב

נפסק בשולחן ערוך כי בליל ראש השנה אוכלים ראש כבש ואם אין בידו יאכל ראש דג ויאמר "יהי רצון...שנהיה לראש ולא לזנב". מה פירוש הבקשה הזאת שנהיה לראש?
הצדיק רבי אליעזר מדז'יקוב שאל: האם לא מצאנו לנו זמן אחר לחפש שררה חוץ מבלילה הקדוש הזה?! אלא, תירץ הרבי: ודאי אין המדובר כאן בשררה חלילה או ברצון להתגדל בעיני הבריות, אלא הכוונה שנזכה להתגדל בתורה ובמידות ולעשות את רצונו של ה' יתברך במקסימום האפשרי. ואנו מבקשים שנהיה "לראש" הם ראשי התיבות: לעשות רצון אבינו שבשמים. בשעה זו בעיצומו של יום הדין אנו מכריזים: אבינו מלכנו כל חפצינו הוא לעשות רצונך!...

פעם אחת בליל ראש השנה התארחו בחורים משיבת ראדין בביתו של רבי ישראל מאיר הכהן בעל ה"חפץ חיים", פנה החפץ חיים אל הבחורים ושאל: נוהגים אנו לבקש: "יהי רצון... שירבו זכויותינו כרימון", ולכאורה, הרי אמרו חז"ל בגמרא מסכת ברכות (דף נז): שאפילו ריקנים שבישראל מלאים מצוות כרימון ואם כן מה פשר בקשה זו "שירבו", והרי רבים הם?! אלא, תירץ החפץ חיים: יש חילוק בין "זכויות" ל"מצוות". כאשר יהודי יושב בשיעור ושומע דברי תורה, נמצא שבשעה זו מלבד שכר תלמוד תורה שבידו, עוד נוספים לו מצוות רבות משום שבזמן הלימוד לא דיבר לשון הרע ורכילות! לעומת זאת, סיים הרב: "זכויות" הוא עניין אחר ומעלה אחרת לגמרי... על מעלה זו ניתן לבקש: "שירבו זכויותינו כרימון! כי אכן במצוות אפילו ריקנים שבישראל מלאים!..."

שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה

שאל פעם הצדיק רבי שלמה מלונטשיץ – אנו מבקשים מאת הקב"ה שתהיה השנה גם "מתוקה" וכי לא די בכך שהיא "טובה"?! השיב הצדיק במתק שפתיו: היהודי מחויב לומר על כל המוצאות אותו "גם זו לטובה", ואפילו על דבר רע הקורה חלילה לאדם עליו להאמין כי הוא מאת הקב"ה והכול לטובה ואין רע יורד מלמעלה (וגם אם נראה הדבר כן הרי שבהמשך יתברר הדבר כטוב...). על כן, סיים הגאון: אנו מתפללים ומבקשים מאת ה' שלא תהיה זו רק שנה "טובה" אלא גם "מתוקה" דהיינו שנה טובה שנרגיש את הטוב ויערב לנו מתיקותו... שנה טובה ומתוקה. בריאות ושפע לכל בית ישראל

מי ברא את מי (הרב אליעזר אייזיקוביץ)

"מי ברא את מי" - יש אמרה חריפה של הרבי מקוצק שאמר: "היכן נמצא הא-לוקים? היכן שאתה נותן לו להיכנס".

אני מבין את דברי הרבי כמתייחסים לאופי הדיאלקטי של האמונה היהודית בא-לוקים: א-לוקים הוא מציאות אונטולוגית כמו קוואזר או קווארק, אבל הנוכחות שלו בחיך (ובעולם כולו) תלויה במידה שבה אתה בוחר להכניס אותו לתמונה. בסופו של דבר העולם התודעתי שבו אנחנו חיים הוא במידה רבה (אולי מידה מכרעת) תוצר המרחב הסובייקטיבי שאנחנו יוצרים. אפילו המשמעות של אלמנטים אובייקטיביים-לכאורה שמקורם בעולם החיצוני כמו חיסון נגד שפעת או הודעה על חריגה ממסגרת האשראי של הבנק או קורונה תלויה במידה רבה בפילטר הפנימי שלנו, במשמעות שהעולם הפנימי שלנו מעניק להם. אם בחרת להכניס את א-לוקים לעולם הפנימי הזה - הוא יהיה חלק ממנו. אם לא תכניס את א-לוקים פנימה - הוא יישאר מחוץ לתמונה האישית שלך ולא משנה מה בדיוק אירע בפיקו-שניה הראשונה של המפץ הגדול.

אפשר לכך התכוונו חז"ל כשהכתירו את האדם כ"שותף במעשה בראשית" (ביטוי החוזר ונשנה רבות בספרות חז"ל). הווה אומר, האדם אינו דייר פאסיבי בעולם שתפקידו מסתכם בתשלום דמי שכירות וועד בית, אלא שותף מלא ביצירת העולם. שוכר שאינו משלם דמי שכירות אין הדבר פוגע במציאותו של הבית. אולם שותף הוא מרכיב קריטי בהצלחת הפרויקט. יכול להיות לך רעיון מבריק נגד נגיף האבולה, אבל אם אין לך משקיע שיממן את הפיתוח או אם אין לך קליינטים שיכולים לשלם עבור המוצר (מה שקורה בד"כ באפריקה) - לא תגיע רחוק. בעצם, לא תגיע בכלל. משהו מעין זה קורה גם ביחסי א-לוקים-אדם.

ואיך קשור כל זה לראש השנה?

על פי תפיסת היהדות ראש השנה הוא היום שבו האדם "ממליך את הקדוש ברוך הוא", היינו שבו מכניסים אותו לעולם הפנימי שלנו והופכים אותו לחלק רלוונטי ממערך השיקולים שלנו. קיומו האובייקטיבי של א-לוקים אינו תלוי בנו (כמו שקיומה האובייקטיבי של גלקסיית אנדרומדה

אינו תלוי בנו). אבל לקיום האובייקטיבי הזה אין כל משמעות אם איננו הופכים אותה לחלק מהעולם הפנימי שלנו. כהגדרת הגאון מוילנה: בראש השנה העבודה היא להפוך את א-לוקים מ"מושל" (מושג אבסטרקטי) ל"מלך" (גורם שיש לנו יחס פנימי דיאלקטי אתו). אז שתי התשובות נכונות. א-לוקים יוצר את האדם ובמידה מסוימת גם האדם "יוצר" את א-לוקים, או ליתר דיוק הוא יוצר מה הוא א-לוקים בשבילו - סתם אבסטרקציה פילוסופית מופשטת או גורם אימננטי המשפיע על היעדים, ההשקפות והשאיפות שלנו בחיים.

תשובה (מנורת זהב)

תשובה הינם ראשי תיבות של חמישה פסוקים:

- ת' - "תמים תהיה עם ... אלוקיך".
 ש' - "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח).
 ו' - "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח).
 ב' - "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו).
 ה' - "הצנע לכת עם אלוקיך" (מיכה ו, ח).

סדר אכילת ה'סימנים'. (הרה"ק רבי ייב"י, המגיד מאוסטרהא ז"ע)

"יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא דהיינו תלתן, כרתי, סלקא, תמרי, קרא. וכשיאכל רוביא יאמר: יהי רצון שירבו זכויותינו; כרתי – יכרתו שונאינו; סלקא – יסתלקו אויבינו; תמרי – יתמו שונאינו; קרא – יקרא גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו" (שו"ע או"ח תקפג, א). ולכאורה היאך "ירבו זכויותינו" באכילת ה'סימן' ובאמירת ה'יהי רצון' בעלמא, הלא כדי שבאמת ירבו זכויותינו עלינו להרבות במצוות ומעשים טובים. ועוד יש להבין לשונות ה'יהי רצון', שאנו הולכים מן הכבד אל הקל – תחילה אנו אומרים "יכרתו שונאינו", אחר כך "יסתלקו" גרידא, ולבסוף "יתמו". ועוד, מדוע פותחים בבקשה "שירבו זכויותינו" ולאחר שאנו מתפללים על שונאינו חותמים בבקשה ש"יקרא גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו".

ונראה דאמרו חז"ל (יומא פו:): העושה תשובה מאהבה – 'זדונות' נעשין 'זכויות', והעושה תשובה מיראה – 'זדונות' נעשין 'שגגות'. והנה, שנינו (אבות ד, יא): העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד והעובר עבירה אחת קונה לו קטגור אחד. מעשי האדם משאירים את רישומם בעולם, מכל מצוה נברא סניגור לאדם ומכל חטא ומעשה עבירה נברא קטגור.

ומובא בספרים שכשיש קטרוג על ישראל למעלה, אזי שונאי ישראל למטה מתחזקים ומצרים לישראל. וכשישראל שבים מאהבה – אשר אז הזדונות נעשים זכויות נכרתים – המקטרגים לגמרי, וממילא מסתלקים השונאים למטה. והנה, אמרו חז"ל (ברכות לג:): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שיראת שמים תלויה אך ורק בידי האדם. ומכל מקום מצינו שהבא לטהר מסייעים אותו (יומא לח:), היינו, שהאדם זוכה לסייעתא דשמיא אף ברוחניות. ועל כן, בראש השנה, שבו אנו מבקשים על כל צרכינו, ברוחניות ובגשמיות, אומרים אנו "יהי רצון" שנזכה לסיוע מן השמים לעשות תשובה, ושתהיה תשובתנו שלמה לפניו – מאהבה. וזהו שאנו מבקשים: "שירבו זכויותינו" – על ידי שנזכה לעשות תשובה מאהבה; וממילא "יכרתו שונאינו" – המקטרגים למעלה; וממילא – "יסתלקו אויבינו" – למטה.

זאת ועוד, על ידי תשובה שלימה ניתן לתקן אף דברים שקלקלנו ועיוותנו בגלגולים קודמים (כמובא בזוה"ק פר' בלק). וכנגד זה אנו מוסיפים לבקש: יתמו שונאינו" – מה שנעשה בעבר על דיננו. ולאחר כל זאת מובטחים אנו ש"יקרא גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו".

אתה חונן לאדם דעת... מדהים! סקר בחירות וכו' (למען אחיי 658)

כותב המאמר נדהם לראות את הכותרת בדיוק כמוך - אתה הקורא, מה? כנראה זה טעות שורבב כאן משפט שתחילתו לא קשור לסופו! לאחר מספר רגעים התדהמה חלפה מדובר אכן במשפט ברור זה קרה בשבוע האחרון נכנס יהודי לבית הכנסת כולו אומר כבוד לבוש באצטלה מכובדת, וכנראה היה קשה לו לגשת לארון הספרים לשלופ סידור (ואולי נדון אותו לכף זכות שלא מצא בארון הסידורים את הנוסח שבו הוא רגיל להתפלל) והנה לא פחות ולא יותר הוא הוציא מכיסו מכשיר מהודר (אינני יודע בדיוק איזה סוג א-י-פ-ו-ן, או ס-מ-ר-ט-פ-ו-ן, או נ-ח-ש אחר, ולא זה משנה כרגע לנושא שלנו) והחל להתפלל מהסידור החדש, כאשר הוא מתחיל כמובן מתחילת התפילה אמירת קרבנות, אשרי יושבי ביתך ונעמד לתפילת עמידה, וכאן מתחילה החגיגה הבחור הצעיר שעמד לידו קצת התבלבל, מה זה סידור בתוך האיפון והוא הציץ מידי פעם לראות איך אותו דמות מכובדת מתפלל, ואז הוא קולט את המלל הזה כדלהלן: "אתה חונן לאדם דעת, מדהים סקר בחירות מפלגות הימין וכו'" מה זה סידור מסוג חדש, אולי נוסח אחיד שהוא לא מכיר אולי סידור של קונסרבטיביים או סוג דומה להם, את המשך התפילה הבחור הצעיר בקושי הצליח לסיים והיות והוא בתחילת דרכו לכיוון היהדות "תורה וללמוד אני צריך" הוא ניגש בדחילו ורחימו לאחר אמירת עלינו לשבח, לכבוד הרב האיפון שליט"א, ושאל אותו בעדינות, תראה הוא אומר עמדתי לידך בתפילת העמידה, ובלי כוונה הצצתי לסידור החדש שלך ועיני קלטה את המשפט הזה "אתה חונן לאדם דעת, מדהים סקר בחירות וכו'", מה זה הנוסח היפה הזה או החדש הזה, הרב בחיך מאוזן לאוזן חמוד שלי! הוא אומר, תראה המכשיר שלי הוא בין המתקדמים הגדולים, הוא חכם גדול הוא מתוחכם, אני פותח בו את הסידור ומתפלל, אבל אם ישנם הודעות חשובות הן קופצות באמצע ומופיעות לי על הצג, אני קורא אותם מפנים וממשיך הלאה בתפילת העמידה, את השאלה הבאה הבחור החביב כבר לא הפנה לרב האיפון הוא הפנה אלי לכותב המאמר, מה אתה אומר הוא שואל על כזה מכשיר חכם, אני חושב הוא אומר שגם אני ארכוש כזה מכשיר, גם עוה"ב גם עוה"ז מה רע, אם הרב מסתדר עם זה יפה גם אני יינה ממכשיר חכם.

ההלם הראשון חלף לאחר כמה רגעים, השבתי לו תלמידי היקר! תבין אני לא יודע מי הרב וגם זה לא מעניין אותי, שלא יבלבל אותך שום בגד יפה ומכובד או איזה אצטלה דרבנן, תתמקד באמת, אני חייב להבין אתה פותח את תפילת העמידה "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", אפוא התהלותך, וכי תהילה כזו יכולה להתקבל, תבין אני אומר, באתה חונן קפץ לו סקר בחירות, בסלח לנו יקפוץ לו, על מסעדה שנותנת לקראת הראש השנה החדשה על מגוון מוצריה 20% הנחה, בברך עלינו כבר ידע מה שער הדולר והל"ש, ובעלינו לשבח הוא כבר כותב לברוקר שלו שירכוש לו את המניות ששגשו בו במהלך היום, וכ"ז בתוך בית הכנסת באמצע התפילה, ליד אנשים תוספות יוקר לחילול ה', תבין כך זה כל היום שלו הוא רגע אחד לא רגוע, בשעת הדחק הוא גם לומד מהמכשיר הזה וכל ההודעות והחדשות הכול נכנס בתוך הלימוד, הזאת נעמי??? ואתה עוד רוצה לקנות כזה מכשיר ולהידמות לרב, תשמע זה מזכיר לי את אותו יהודי נחמד שיום אחד נכנס לחנות אופטיקה בבני ברק ומבקש לקנות מסגרת עם זכוכיות, בעל החנות מקבל אותו יפה ואומר לו תצטרך להמתין רבע שעה לבדיקת המספר שלך ע"י האופטמטריסט, תשמע הוא אומר למוכר אין צורך בבדיקה, אני רוצה מספר 13 בעין ימין ומספר 10.5 בעין שמאל, תגיד אתה בטוח שזה המספר שלך, את האמת אומר הקונה לא יודע אבל זה המספר של מורי ורבי הרב שך זצוק"ל אני רוצה את אותו מספר בדיוק! האם נראה לך שכל דמות כזו היא מודל לחיקוי, אדרבה זה אולי מודל להתנתקות לדעת איך לא לנהוג, עומדים אנו ערב יום הדין, וצועקים מפחד מי יחיה ומי... מי בקיצו ומי... מי יעשר ומי.... סלח לנו מחל לנו כפר לנו וכו' עשרה ימים בתשובה, האם גם החלפנו את בגדים הצועים היום כבר לא צריך להילחם בתופעה, היא כבר ברורה, היא חצתה גבולות היא הרסה עולמות, המכשירים האלו ודומיהם חסלו את ממסד החינוך, פגעו בשלום בית של אלפי בתים, הביאה ציבור גדול יקר וחשוב, לעבור על הג' עבירות חמורות, להיכן עוד רוצים להגיע, רגע לפני שאתה נכנס ליום הדין נשל את הטומאה מעל ידך וקבל החלטה, פלאפון לצורך חיוני בלבד, תפלה - כמו שצריך, לימוד - כמו שצריך, עבודה - נקוה כמו שצריך, ותזכה לשנה טובה ומתוקה, בתקווה שהדברים אכן יפלו על אוזניים כרויות

”בראש השנה יכתבון” (מאוצרנו הישן)

לפני חלון ביתו של הבעל שם טוב עבר פעם שואב המים העירוני חייקל, קרא לו הבעש”ט ושאל, מה שלומך חייקל? נאנח חייקל ואמר: אוי רבי, רע ומר, לא עליכם, סוחבים את דליי המים הכבדים על המדרגות הגבוהות, ופרנסה מזה אין. למחרת בראותו את חייקל עובר לפני חלון ביתו עיכב אותו הבעש”ט עוד פעם, ושאלו: ובכן מה שלומך חייקל ומה מעשיך? מה יש לעשות, משיב חייקל, תודה להשם יתברך על היש והקיים, כפי שהרבי רואה אותי, הריני כבר יהודי בא בימים ואף על פי כן השבח לאל עליון, יש לי עוד כח לסחוב ולשאת את דליי המים הכבדים על המדרגות הגבוהות, וברוך השם איכשהו מתפרנסים מזה.

אותה שעה פנה הבעש”ט אל תלמידיו, ואמר, תמיד הייתה מטרידה אותי הסתירה בין שני מאמרים, במקום אחד אומרים חז”ל ”אדם נידון בראש השנה”, ובמקום אחר ”אדם נידון בכל יום” (ראש השנה ט”ז) והנה בא חייקל שואב המים וישיב לי את הסתירה הזאת כפי שאתם רואים, הרי זה אותו חייקל עצמו, אותם דליי מים כבדים עצמם, אותן מדרגות גבוהות עצמן, אף על פי כן היה חייקל אתמול ממורמר והתאונן על מצבו הקשה, ואילו היום הוא שמח ומרוצה.

וזה הוא הפשט של שני מאמרים הללו, לעולם באמת אדם נידון בראש השנה, ואז מזונותיו של אדם קצובין לו, אז קובעים שיהא חייקל מתפרנס כל השנה משאיבת מים, אבל אם יהיה חייקל מרוצה מאומנותו או לא, על כך אדם נידון בכל יום, בכל יום קובעים בשמים למעלה איך יהא חייקל מרגיש עצמו באותו יום, מרוצה או אינו מרוצה חלילה.

הטוב ומטיב לרעים ולטובים (סיפורי צדיקים, עלון 126)

הרה”ק רבי נחום מטשערנוביל זיע”א בעל ה”מאור עינים” (יומא דהילולא י”א מרחשון), בנוסף לגדלותו בתורה וצדקותו הגדולה, הצטיין להפליא במעשי צדקה והחסד שלו, נדיבות לב מיוחדת במינה הייתה לו כלפי אנשים פשוטים, אליהם היה מתייחס בחמלה רבה וברחמים גדולים, ושמח תמיד לעזרם ולסעדם.

מסופר שפעם אחת בא יהודי עני ומדוכה מליטא לשפוך לפניו את מר שיחו, סיפר העני כי בתו הגיעה כבר לפרקה, ואין לו במה להשיאה כי הוא עני מאוד ואין לו אף לכלכלת ביתו ליום יום. כששמע זאת רבי נחום שמח לעזור לאותו עני, ונתן לו חמישים אדומים (סכום גדול) שהיו בידיו, ונתן לו גם את לבוש המשי שלו. עני זה היה אוהב להשתכר, וכשבא לידו סכום כסף כזה, מיהר לבית המזיגה, שתה והשתכר. כשראו זאת מקורביו של רבי נחום, לקחו מידו את המעות שנותרו, וכן את בגד המשי והביאום אל רבם, כשבפיהם תלונות על מעשי השיכור ההוא, כעס עליהם רבי נחום ואמר להם בקול מר: ”שמעתי כרוז בעולמות עליונים אשר נחום מטשערנוביל אוחז במידותיו של הקב”ה ”הטוב והמטיב לרעים ולטובים”. ואתם במעשיכם רוצים לשלול ממני דבר זה?” מהרו והחזירו לאיש את המעות ואת הבגד, וכן עשו.

עצה ליום הדין

בספר ’נתיבות המשפט’ מובא עצה לעמוד בדין, דהנה מובא בגמרא (פ”ק דסנהדרין) אחד מפסולי העדות הוא ”שונא”. ומגדירה הגמ’ מי נקרא שונא – כל שלא דיבר עם חברו מחמת איבה ג’ ימים. אם כן, יראה האדם להסתכסך עם היצר הרע במשך ג’ ימים לפני ראש השנה, ובל ישמע בקולו, ובכך יהיה היצר הרע שונא שלו, שעליו נאמר שהוא פסול לעדות, ובהגיע יום הדין, לא יוכל להעיד ולהשטיין כנגד האדם על מעשיו הרעים.

פיקוח נפש דוחה יום טוב

פעם אחת אמר הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א בראש השנה: ריבוננו של עולם, אם תכתוב את עמך ישראל בספרן של צדיקים הרי טוב, אין כאן חילול יום טוב, שפיקוח נפש דוחה אפילו את השבת החמורה יותר. ואם אין כן בדעתך חס ושלום, אומר אני לוי יצחק – הרב מבארדיטשוב, שאסור לך על פי התורה לכתוב ביום טוב.

אבינו מלכנו חטאנו לפניך (טעמי מנהגים בשם הארי הקדוש זי"ע)

אומרים "אבינו" בלשון רבים ולא "חטאתי" בלשון יחיד, משום שכל ישראל גוף אחד, וכל אחד הוא אור פרטי, וזהו ערבבות שאנחנו ערבים זה לזה אם יחטאו, כי כשעשה חברו עבירה, אע"פ שבו אין אותו עוון, הריהו כאילו עשהו בעצמו. משל לאדם הקודח בתוך הספינה תחתיו, וצעקו עליו בני הספינה, מה אתה עושה, הרי יכנסו המים דרך הנקב ותטבע הספינה, והשיב להם, מה לכם בזה, והלא תחתי אני קודח, והשיבו לו, אם יכנסו המים תחתך גם אנחנו נטבע. כן כאן בעניין הערבבות, כל מי שעשה חטא הוי כאילו שנים עשו אותו חטא, ולכן כתוב "חטאנו" לשון רבים.

חדש עלינו שנה טובה ומתוקה (הקה"ק רבי שלמה לייב מלנטשע זי"ע)

שנה טובה בלבד אינו מספיק, שאפילו על דבר רע חייבים אנו לומר "גם זו לטובה", ומשום כך אנו מתפללים שתהא השנה גם "מתוקה" שנה טובה באמת.

עורך דין בעולם השקר

מספרים על עורך דין פיקח מאוד, שהיה בקי בכל החוקים והסעיפים של ענייני המשפט. פעם אחת בא אצלו רוצח, שנשפט למאסר עולם, וביקשו שיערער עבורו בבית המשפט העליון. אמר לו העו"ד, האם לא רצחת? השיבו הרוצח, תעיין בכל המסמכים הנמצאים בתיק, ותראה מה הנך יכול לעשות. עיין העו"ד בתיקו של הרוצח, ראה את ההאשמות והעדויות, והסכים לקחת על עצמו את התיק, כמובן תמורת סכום כסף עתק.

לאחר זמן כשהגיע עת המשפט, דיבר העו"ד לטובתו של הרוצח, וטען שמצא סתירה בין העדויות, ועוד ערעורים על תהליך המשפט הקודם. השופטים ישבו כשלוש שעות בדומיה והקשיבו לדבריו. כשנוכחו לראות שהדיון מתארך, פנו לעו"ד ושאלוהו, האם יש לו עוד מה לטעון, והוא השיב שעדיין לא דיבר חצי מדבריו. החליטו השופטים להכריז על הפסקה, ויצאו לשתות משהו, ובאולם בית המשפט נותרו העו"ד והרוצח לבדם. ניצל העו"ד הזדמנות זו ושאל את הרוצח, האם דברתי טוב לפני השופטים? אמר לו הרוצח, כל כך דברת טוב, עד שאפילו שכנעת אותי שלא רצחתי...

כן, כן. זה יכול לקרות רק כאן בעולם הזה – עולם השקר. אך בעולם הבא אין אפשרות לשקר! אמר הקב"ה: "אם יסתר איש במסתרים, ואני לא אראנו נאום ה'?! וכן אמרו חז"ל: דע מה למעלה ממך: עין רואה, ואוזן שמעת, וכל מעשיך בספר נכתבים! אין דבר נעלם ממך ואין נסתר מנגד עיניך.

פרשת העקידה ("חיים שיש בהם" בשם "תורה לדעת")

מצינו בפרשת העקידה שאמר לו הקב"ה לאברהם (בראשית כב יב): "אל תשלח ידך אל הנער"... מביא רש"י בשם המדרש: אמר לו אברהם אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי "כי ביצחק יקרא לך זרע" וחזרת ואמרת "קח נא את בנך" עכשיו אתה אומר לי "אל תשלח ידך אל הנער"? תמה הגאון מבריסק, רבי חיים הלוי זצ"ל, מדוע המתין אברהם אבינו לפרש את שיחתו עד האמירה השלישית "אל תשלח ידך אל הנער"? למה לא ניקרה במוחו שאלה זו מיד בשעה שציווה הקדוש

ברוך הוא "קח נא את בנך" - אתמול אמרת "כי ביצחק יקרא לך זרע"? בבואו להסביר את העניין סיפר רבי חיים: מעשה בחסיד אחד ששאלני מדוע מפלפלים ה"מתנגדים" תמיד בקושיות?! על מיהם מקשים, על הקדוש ברוך הוא? מכיוון שבתורה כתוב כך שיהיה כך; מה לכם ולקושיות? הצדיקו רבי חיים במידת מה, אלא שיש צורך להציב גבולות, אמר, איפה מותר להקשות ואיפה אסור. מהו הגבול? שנינו בברייתא דרבי ישמעאל: שני כתובים המכחישים זה את זה, עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם. כל זמן שלא מצינו "כתוב שלישי" המכריע, אסור להקשות על שני הכתובים הנראים כסותרים למה כאן אמרה התורה כך, ובמקום אחר כך, גזירה היא ואין לך רשות להרהר. אולם כאשר מצינו כתוב שלישי, באופן זה נתנה לנו תורה רשות לחקור ולדרוש על אותם שני כתובים המכחישים זה את זה. קושיא כזו היא אחת מהמידות שהתורה נדרשת בהן והיא גופה - תורה!

מעתה, תתיישב קושייתנו הנזכרת, כאשר שמע אברהם אבינו שני כתובים המכחישים זה את זה אתמול שמע "כי ביצחק יקרא לך זרע", והיום שמע "קח נא את בנך", לא שאל ולא הקשה מאומה, כי בכגון דא אין קושיות! חוקה היא מחוקי ה'! כעת ששמע כתוב שלישי "אל תשלח ידך אל הנער", הבין שניתנה לו רשות לדרוש - ולחקור ולברר את הכרעת הפסוקים הציוויים. ואכן מה הייתה הכרעה זו? אמר לו הקב"ה לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה כשאמרתי לך "קח" לא אמרתי לך שחטהו, אלא - העלהו, אסקתיה אחתיה (העליתו הורידו) - -

זכרנו לחיים... למען א-לקים חיים.

מה פשר הלשון למען א-לקים חיים? אלא כך דרך העולם, היה הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר ז"ע מבאר: אדם שנקלע לקשיים ועסקיו על סף התמוטטות, אזי הנושים מסייעים בידו, מזרימים לו כספים, אשראי, וכל זאת למענם ולטובתם, כי אם יתמוטט כליל ויוכרז כפושט רגל אין להם כל סיכוי לקבל אי פעם את כספם, אף אתה עשה כן, אבא רחימאי, זכרנו לחיים, תשפיע עלינו עוד חיים וחסד, ותן לנו הזדמנות נוספת וארכה להתאושש ולהוכיח את עצמנו, למען, כדי שנוכל להשיב לך את החובות על רוב החסד שהשפעת עלינו מאז ועד היום.

ואני תפילתי לך ה'

שפתי צדיק ידעון רצון

רבותינו ז"ל תקנו בעשרת ימי תשובה להוסיף בתפילה כמה בקשות, ואלו הן: "זכרנו לחיים...", כתבנו בספר חיים", "וכתוב לחיים טובים...". "ובספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה וישועה ונחמה וגזרות טובות, נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך ישראל לחיים טובים ולשלוש". רבנו מאיר מרוטנבורג (שחי לפני כשש מאות וחמישים שנה) מבאר למה תקנו חז"ל ארבע בקשות, הלוא היה מספיק לתקן את הבקשה האחרונה שבה כלולים כל הבקשות וההטבות? אלא משל למה הדבר דומה?

סוחר יהלומים אחד היה צריך לנסוע לצורך עבודתו לחוץ לארץ, והיה לו בן קטן פיקח שרצה להצטרף עמו. אמר לו אביו: לא תוכל להצטרף אלי, אולם אם אשמע מאימא שהתנהגת יפה, אביא לך שעון זהב במתנה. שמח הבן על ההבטחה ונפרד מאביו לשלוש. אכן בימים הראשונים התנהג הבן למופת, אך לאחר זמן קצר חזר לסורו והיה מפריע לאמו, לא מכין שעורי בית, לא אוכל בזמן וכו'. כשחזר האב מחו"ל היה הבן עדיין בבית הספר, וספרה האם לאב על התנהגותו של הילד. אמר האב, בוודאי שלא יקבל הילד את השעון. והנה כשהגיע הבן, היה האב באמצע סעודתו והחל לספר את כל מסעותיו היכן בקר והיכן טייל, והאם מקשיבה, נהנית ומתפעלת.

תוך כדי הדברים אמר הבן לאביו: אבא, האם זוכר אתה שלפני נסיעתך הבטחת לי שתביא לי שעון זהב? יודע אני שבוודאי לא מגיע לי לקבלו, אך אני רוצה לבקש ממך רק לראות את השעון, כי מעולם לא ראיתי שעון זהב. הסתכל האב על אשתו, חיך והראה לבן את השעון. אמר הבן:

אבא, כמה יפה השעון. אני רוצה למדוד אותו לראות אם הוא מתאים לי. הסכים האב גם לזאת, והילד ענד את השעון על ידו. כראות הבן כי טוב לב אביו, אזר אומץ ואמר: אבי היקר, קנית שעון כל כך יפה, והוא ממש ממש מתאים לי, בדיוק בשבילי. אנא ממך, תן לי אותו במתנה. חיך האב ונתן לו. ובוודאי, אם מתחלה היה הבן מבקש מאביו את השעון, פשוט שלא היה נותן לו. אך ידע הבן לפייס את אביו לאט לאט, בתחילה בקש מאביו רק להראות לו, ולבסוף בקש גם שייתן לו. זה שאומר דוד המלך ע"ה בספר התהלים: "הראנו ה' חסדך, וישעך תתן לנו". תחילה ביקש "הראנו" אבל אחר כך הוסיף "תתן לנו". ולפי זה מובנת השאלה אודות ההוספות בתפילה, שעם ישראל יודעים לפייס את בוראם. בתחילה אין אנו מעיזים לבקש הרבה, כי יודעים אנו שלא מגיע לנו כלום. מבקשים אנו: "זכרנו לחיים", ריבוננו של עולם רק 'תזכור' אותנו לחיים. לאחר מכן מוסיפים 'כתבנו' בספר חיים, אחר שכבר זכרת אותנו לחיים, תכתוב זאת. ואחר שכבר כתבת, אנו אומרים: ריבוננו של עולם, מה שווים חיים לבד, אם אינם חיים טובים, לכך מבקשים וכתוב 'לחיים טובים'. ועל זה מודים אנו ומברכים 'הטוב שמך ולך נאה להודות', תודה רבה שכתבתנו לחיים טובים, כי אנו בטוחים שבורא עולם שומע ומקבל תפילת עמו ישראל. ולבסוף אנו אוזרים אומץ ומבקשים: ריבון העולמים, ברחמך המרובים כבר כתבתנו לחיים טובים, אנא ממך תוסיף עוד כמה מילים, תגמור את השורה: "ובספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה וישועה ונחמה וגזרות טובות, נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך ישראל לחיים טובים ולשלום!"

כחה של תפילה

מספר הרב מנחם שטיין שליט"א: "אני מכיר אברך מפתח תקווה, בשם דניאל אשר סובל (ל"ע) 12 שנה מכאבי גב תחתון נוראיים ביותר! אצל כל הרופאים הוא היה, הוא אפילו נשלח למומחים באמריקה, ולאף אחד אין שמץ מושג מה הבעיה ומהיכן זה נובע. 12 שנה של סבל נורא! רק לסבר את האוזן - הוא לא מסוגל לשבת יותר מרבע שעה בכיסא. כשהוא מתיישב מתחילים לו לחצים בגב, שמתגברים עד חוט השדרה הצווארי, ואז הוא חייב לשכב במיטה. במשך 6 שנים שלמות שהוא לוקח וולטארנים כתרופות וזריקות! אין לו ברירה, זה תוקף אותו, והוא לא מצליח ללמוד גמרא עם יוני, בנו הקטן בן ה 12. אחרי רבע שעה הוא זועק מכאבים ונשכב במיטה. "הוא לא מצליח להיות סימפטי לאשתו בגלל הכאבים! הוא לא מצליח ללמוד כרגיל בכולל בפתח תקווה". ממשיך הרב שטיין שליט"א: "ניגשתי אליו ושאלתי אותו: 'האם אתה מאמין שבראש השנה הקב"ה בורא כל אדם מחדש? האם אתה באמת מאמין, שהאדם לא ממשיך לחיות כרגיל, אלא שבראש השנה הוא נוצר מחדש? והבאתי כדוגמא את שרה אימנו, שזכתה להיפקד בגיל תשעים שנה!". המשכתי לומר לדניאל: "אתה יודע, שאם לא ראית את חברך שאתה אוהב מאוד שנה שלימה אתה צריך לברך עליו 'ברוך אתה... מחיה המתים?!' אבל תגיד לי רגע, מי מת? מתי הוא מת, שצריך לברך זאת? עונה החפץ חיים בשם המהרש"א: מברכים מחיה המתים מכיוון שעבר עליו ראש השנה ויום כיפור הוא נברא מחדש בראש השנה!"

"זו לא סוללה שממשיכה משנה שעברה!" המשכתי ואמרתי לו: "דניאל, הבורא הוא כל יכול. בקלות יכול לתת לך בראש השנה גב חדש גם לאחר 12 שנה. תתבודד עם הבורא! תתחנן! אם תאמין בכך שבראש השנה הקב"ה בורא את האדם מחדש, וזה לא המשך משנה שעברה תקבל גב חדש! אבל תכין תצהירים משפטיים. תגיד לא-לוקים: "אבא! אולי לי לא מגיע גב בריא, אבל הילד שלי יוני, אין לו אבא שילמד אתו גמרא. הוא בוכה למה אבא שלו מפסיק ללמוד אתו כל 10 דקות!?!". תוסיף עוד טענות כבדות משקל - "הרי לאשתי מגיע בעל עם פרצוף מחייך ולא חמוץ!". תכין תצהירים על דף ותוסיף את זה למחזור שלך בראש השנה. תעבוד, תילחם!". המשכתי לומר לו: "תראה פה את בית המדרש, בראש השנה יהיה עמוס לחלוטין. כשיגיעו לקריאת התורה בראש השנה, מה יקראו? אתה יודע? על אישה זקנה שנפקדה, שרה, תגיד לי למה מדברים על זה בראש השנה? אני מצפה, שבראש השנה יקראו בתורה על עניינו של היום, על משפט! שהרי כולנו עומדים לפני הכרעה, מה יהיה אתנו בשנה הבאה. מדוע מדברים על אישה שנפקדה... אחרי כמה דקות

יוציאו ספר הפטרות ויקראו על עוד אישה שנפקדה, חנה! מה זה קשור למילוני יהודים בראש השנה שנמצאים בדין?

אלא צריך לדעת את המסר של רבותינו אותו הם מבקשים שנפנים - רוצים הם ללמד את הציבור, שזו הזדמנות חיייהם! שיש בכוח התפילה לשנות את הכול! שבזכות אותה תפילה של חנה זכתה היא לשמואל הנביא! היא ניצלה ראש השנה אחד. כמו שאומרת הגמרא: "ג' נשים נפקדו בראש השנה: שרה, רחל, חנה". אומר רש"י: "נפקדו בתפילה". הן נלחמו על ההזדמנות שיש בראש השנה להיברא מחדש! ולכן משדרים לכל הציבור בקריאת התורה: 'עכשיו אתה נברא מחדש! אתה רוצה כישרון? ילדים? זיווג? בריאות? תתפלל! תתחנן! עכשיו מייצרים הכול מחדש!'

דניאל קלט את המסר, הלך לישיבה בראש השנה, קיבל על עצמו תענית דיבור: רק תורה ותפילה, סעודה ושינה והוא נלחם 48 שעות. הרי כל שעה בראש השנה זה כשבוע וחצי של השנה! יומיים שקובעים את כל השנה! דניאל כל כך בכה, כל כך ביקש בראש השנה! המחזור שלו היה מלא דפים שהוסיף לשכנע את בורא העולם: "ריבונו של עולם! אני לא מבקש בשביל עצמי גב בריא, יוני שלי בן 12 לפני בר-מצווה אין מי שילמד אתו גמרא, תוך 10 דקות אבא שלו מתמוטט ונופל על המיטה. אשתי - אין לה בעל. רק עצבים וחוסר סבלנות תעשה למענה! תן לי גב חדש למענך!". הוא נלחם באמת ובכנות! עבר יום כיפור, סוכות ושמחת תורה... התחיל חודש חשוון והוא בא לבקש את הוולטרנים שלו לשלושת החודשים הקרובים. אך שהבורא רוצה והגיע הקץ לחושך, אז הוא לא צריך שום דוקטורים להבאת הישועה. דניאל מגיע, והנה יושב ממלא מקומו של הרופא שלו. היה זה בחור צעיר בן 29, רופא מתחיל שסיים לא מכבר את לימודי הרפואה. הוא פונה אליו בבקשה: "אני צריך וולטרן לשלושה חודשים. שים חלק טיפות, חלק זריקות."

הרופא הצעיר נדהם: "מה? יותר מידי וולטרן הורס את הגוף". דניאל הבין, שהרופא התמים חדש במקצוע, שהרי הוא כבר 6 שנים לוקח פה קבוע, אך הרופא התעקש: "אולי תעשה אולטרא-סאונד על הכליות. לפעמים הכליות מקרינות כאב על כל הגב". דניאל גיחך, הרי הוא היה אצל כל הרופאים המומחים, ואפילו באמריקה שלא גילו מה זה, ורופא זה, שעדיין אין לו ניסיון, רוצה להצליח במקום שאחרים נכשלו?! אך הרופא הצעיר התעקש וקבע לו תור. הלך דניאל ועשה אולטרא סאונד במקום, שכב על הבטן, והרופא המקומי נבהל: 22% מהכליה שלך סתומה, ומצב זה עושה כאבים עזים בגב!!! דניאל שומע זאת ורץ לרופא הבכיר, שרואה את הבדיקות, ונבוך כולו: "אני ממש מתנצל, על זה לא חשבנו כל השנים!". זה לא הרופאים! זה הבורא, שסתם לרופאים בכל העולם את הראש 12 שנה, כי, כנראה, הוא לא היה ראוי לישועה. 12 שנות סבל! עד היום, בתאריך ד' חשוון, הוא עושה מסיבת הודיה לבורא עולם בביתו. כי בראש השנה ובעשרת ימי תשובה אפשר לזעוק! ולשכנע את בורא העולם: תן לי בריאות, כדי שאוכל להתפלל וללמוד... תן לי שמחה כדי שאוכל לקיים מצוותיך בשמחה וכדי לשמח את אשתי וילדיי.

אכל מטעמים ושתו ממתקים... כי קדוש היום. (הגה"ק רבי שלמה קלוגר ז"ע)

מה טעם קבעו את ראש השנה ליום שמחה, שאוכלים ושותים ושמחים בו, והלא יום זה הוא יום דין שכל באי עולם נפקדים בו אם לחיים ואם למוות ח"ו. הנה, יש לתמוה מפני מה נקבע יום הדין לתחילת השנה, הלא היה ראוי לקבעו ליום האחרון בשנה, כ"ט באלול. כדרך כל אדם שיש לו בעלי חוב, כשמגיע סוף השנה הוא עורך סיכום וחשבון כולל של חובותיו, וגובה אותם מבעלי חובו, וזאת כדי שלא ייגררו החובות משנה לשנה.

כדבר הזה מצינו בתורה לעניין מעשרות (דברים יד, כח): "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך" לא נצטוונו – לעשותו בתחילת השנה הרביעית אלא בסוף השנה השלישית. ואם כן, אף כאן, היה מן הראוי שהשי"ת יגבה את חובותינו אליו בסוף השנה, ולמה המתין עד לתחילת השנה החדשה. אלא משל למה הדבר דומה – לסוחר עשיר שהיה בקשרי מסחר עם סוחרים עניים, וכיון שלבו היה נדיב ורחום נהג לספק להם את הסחורות בהקפה. במשך כל חודשי השנה היה שקוע וטרוד במסחרו ולא היה לו פנאי לבוא חשבון עם אותם סוחרים עניים ולחשב את סיכום

חובותיהם. רק כשהגיע זמן מכירת הסחורה החדשה ובאו לפניו אותם סוחרים כדי לרכוש ממנה, אז גם הגיע הזמן לבוא חשבון על חובות העבר. כאשר מישהו מן הסוחרים ניסה לחמוק מן העניין ולבקש ממנו לדחות את החוב, אמר לו הסוחר העשיר: לטובתכם אני עושה כן, כי אם אוסיף להקיף את חובכם ולדחות את מועד פירעונו, יצטברו ויתפחו החובות עוד ועוד עד שלא יהיה בידכם לפורעם ותהיו בכלל "לווה רשע ולא ישלם", ואז איאלץ להפסיק לסחור עמכם, ויצא שכרכם בהפסדכם. לכן מוטב שלפני שאספק לכם סחורה חדשה, אעמוד על כך שקודם תפרעו את חובכם, כי עתה עדיין אתם יכולים לעמוד בזה, וכך אוכל להמשיך לסחור עמכם גם בעתיד.

אם השי"ת היה מצווה אותנו על המצוות לכבודו ולמענו, אזי היה פורע את חובותיו בסוף שנה, כדרך מלך בשר ודם. אך השי"ת ציוונו על התורה ועל המצוות – לא לכבודו ולמענו אלא למענו ולטובתנו, וכמו שנאמר (דברים ל, כ) "כי הוא חייד". והנה, בראש השנה, יום הרת עולם, הקב"ה בא לחדש את עולמו ולחלק "אפסניא" וחיים לכל באי עולם, וכיון שבא להקיף מחדש, על כן מדקדק אם פרעו החוב הישן. ולטובתן של הבריות עושה כן, כי בלאו הכי ישתרגו החובות על צווארם עד שיהיו כבדים מנשוא ולא יהא בידם לפורעם. נמצא, כי מזה שקבע הקב"ה מועד יום הדין לתחילת השנה ולא לסופה, מכך גופא מוכח שהשי"ת אינו מכוון לכבודו אלא רק למענו ולטובתנו. וממילא גם מוכח מכאן שדרכו של השי"ת להמשיך לנהוג עמנו 'בנדיבות' ולהקיף מחדש גם בשנה שבפתח, שאם לא כן מה פשר העניין לעיין בדיננו בתחילת השנה. אלא על כורחך, השי"ת נוהג עמנו כאותו סוחר נדיב ורחום, שלפני שבא להקיף מחדש, מעיין בחוב הישן. לפי"ז יבואר הכתוב - (תהלים לג, ג ד): "הטיבו נגן בתרועה כי ישר דבר ה' וכל מעשהו באמונה". ולכאורה, הלא 'תרועה' מורה על הדין ומדוע אפוא "הטיבו נגן". אלא יש לומר, שאף שהתרועה מורה על הדין, מכל מקום "הטיבו נגן בתרועה" – על הדין גופא יש לנו לשמוח, כי מכך שמועדו נקבע לתחילת השנה ולא לסופה מוכח "כי ישר דבר ה'" – אין בו נפתול ח"ו, שמוכח כי "כל מעשהו באמונה" – והוא מקיף עמנו גם להבא. ומעתה מבואר מדוע נקבע ראש השנה ליום שמחה. אמנם יום זה הוא יום הדין, אך, כאמור, מכך גופא שיום הדין נקבע לראש השנה למדים אנו על גודל טובו וחסדו ית' עמנו, שנוהג להקיף עמנו ואינו גובה חובנו אליו לאלתר.

תקעו בחודש שופר (סיפורי חסידים)

דרכו בקודש של הסבא משפולי הייתה להסתתר בראש השנה לפני התקיעות מכל אדם ולהיות סגור בחדרו, פעם אחת היה אצלו בימים הנוראים איש אחד מאנשי רייסין, והתגנב בלאט להביט מתוך הסדק לראות מה עושה הצדיק שם לפני התקיעות, והנה ראה האיש כי הסבא נפל בפישוט ידיים ורגליים על הארץ, בכה והתחנן ואמר 'ריבונו של עולם מה אתה רוצה מעמך ישראל, באמונה, כי לולי ראיתי בעיני מצוות ומעשים טובים שבני ישראל מקיימים, לא הייתי מאמין שיוכלו בגלות המר והנמחר הזה לקיים אפילו מצווה אחת, ובייחוד בעולם החשוך הזה, אשר השטן מרקד ביניהם, והתאוות כולם לנגד עיניהם, ואת הגיהנום ציירת ב'ראשית חכמה', אילו היית עושה להיפך, הגיהנום לנגד עיניהם, והתאוות מצויות באיזה ספר, אף יהודי לא היה עושה ח"ו שום דבר רע, אח"כ קם והעביר ידיו על עיניו, נתלהב מאוד ונכנס לבית הכנסת והתחיל להקריא את התקיעות.

תקעו בחודש שופר וגו'. (יערות דבש)

רבים תמהו מדוע העלימה התורה את מהותו של ראש השנה ואמרה סתם כי הוא "יום תרועה" גרידא. לכאורה היה מקום לציין ולומר במפורש, כי ביום זה יושב א-לקים על כס המשפט. אלא יש לומר, כי התורה העלימה את עניינו של ראש השנה לטובתם של ישראל. בפרקי דר"א (פ"ט) מבאר את הסיבה מדוע ברח יונה מפני ה' וביקש לכבוש נבואתו על נינווה מפני שחש שאף הגויים יעשו תשובה, ואז היה הקב"ה "שולח את רוגזו על ישראל". מעין זה יש לומר, כי אם היה כתוב בתורה שראש השנה הוא יום הדין לכל השנה, היו אף הגויים חוזרים

בתשובה ובכך היה קטרוג גדול על כלל ישראל, שהרי רוב אומות העולם מאמינים בתורה שבכתב ומודים כי מפי השי"ת נאמרה. לפיכך העלים השי"ת בתורה הקדושה את מהותו של ראש השנה וגילה זאת רק לעמו ישראל בתורה שבעל פה. על כך אמר דוד המלך (תהלים קמז, יט): "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", הקב"ה גילה לעמו ישראל את היום בו עשה את משפטיו, אך "לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום" (שם פס' כ), העלים מאומות העולם את היום המיועד למשפט. ועל כך מהללים ומשבחים אנו את השי"ת, אשר הגדיל חסדו עלינו – "הללויה". זו כוונת הפסוק: "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו", טעם התקיעה והחג מכוסה הוא התורה, כי חוק לישראל הוא משפט לא-לקי יעקב" רק לעם ישראל נתגלה טעם החוק, כדי שלא ידעו הגויים אימתי יום הדין והמשפט ולא יהיה קטרוג על כלל ישראל.

תקיעת שופר בכלא הסובייטי (ברינה יקצורו, גליון 221)

בשבת, י"ח בסיון, שנת תר"ץ, קיבלתי מכתב רשמי משטרה חשאית (אוגפו – OGPU) שעלי להתייצב אצלם ביום ראשון בשעה 11:00. משם, הייתה קצרה הדרך למאסר. מיום שנאסרתי לא היו בידי טלית ותפילין, גם הסידור וספר תהילים נלקחו ממנו, כך שהיה עלי להתפלל בעל פה, למרות שלא כל התפילות היו שגורות על פי אך לא היה את מי לשאול. לקראת הימים הנוראים, נוספה לי דאגה: כיצד אתפלל ללא מחזור? בין האסירים, היה יהודי ממוסקבה, ששימש כחזן בבית הכנסת שלו בראש השנה וביום הכיפורים. כך שרוב התפילות היו שגורות על פיו, ובזמננו הפנוי, היה מכתוב לי את התפילה.

בערב ראש השנה נקראתי: "רפאל כהן! רד למטה" ירדתי בליווי חייל מבלי להבין לשם מה קוראים לי והנה ראיתי את אבא. פגישתנו התקיימה בחדר שבו עמד שולחן ולידו ישב פקיד. כשהאסיר עומד מצד אחד של השולחן והמבקר עומד מצדו השני. בשעה ששוחחתי עם אבי, נכנסה אישה לחדר ופתחה בשיחה עם הפקיד. אבי ניצל את ההזדמנות ושאל את הפקיד: "אולי תרשה לבני להתקרב אלי?" הפקיד שהיה עסוק בשיחה הרשה לי לעבור לצד השני ובלבד שלא נפריע לו. כעבור שעה אמר לנו הפקיד: "דל", אבי שאלו: האם מותר לי למסור לבני מעט מצרכים חיוניים, בגדים ומעט מזון? הפקיד השיב: "צריך לראות מה יש שם", "בבקשה הבט" אמר אבא ופתח את המזוודה בהראותו לפקיד גופיות אחדות, עוגה... הלה לא טרח להתקרב ולבדוק את תוכן המזוודה ביסודיות אלא הסתפק בראיה חפוזה מרחוק ואמר לו: "טוב, קח זאת". ונפרדתי מאבי. כשהתאוששתי מהתרגשות הפגישה פתחתי את המזוודה, לעיני נגלו הפתעות גדולות: טלית ותפילין! סידור! תהלים! מחזור לימים הנוראים! ואחרון חביב - שופר. למחרת חל ראש השנה, ניגשתי לחברי וסיפרתי לו: "יש לי שופר, אתקע בו!" הוא נבהל מאוד: "השתגעתי?" "תקיעה אחת בלבד!" אמרתי. חששתי שאם אתקע את כל התקיעות, ישמעוני וייטלו ממני את השופר וגם את הטלית והתפילין. חברי נזעק מפחד: "אסור לך לעשות זאת, זו סכנת נפשות". אך כשראה שלא יזיזי מהחלטתי, ברח לפינה והתחבא. נטלתי את השופר, תחבתי את קצהו לבין שפתי והשמעתי תקיעה רמה וממושכת. הרגשתי פורקן לנפשי, הכול עבר בשלום והחבאתי את השופר. למחרת, ביום השני של ראש השנה, לא הסתפקתי בתקיעה אחת, לא היה אכפת לי אם ייקחו את השופר, תקעתי תקיעה-שברים-תרועה-תקיעה פעם אחת, וברוך השם גם ביום זה עברו התקיעות בשלום, תקיעות שופר בליבו של הכלא הסובייטי.

ראש השנה בניכר (ר' רועי סאלם שליט"א)

צדיק נסתר ופלאי היה רבי יחיאל אשכנזי, מי שלימים היה לחתנו של הבעל שם-טוב בעלה של הצדקת אדל, ואביהם של רבי ברוך ממז'בוז', רבי אפרים מסדילקוב ופיגא - אמו של רבינו הקדוש רבי נחמן מברסלב.

מסופר, כי בעודו צעיר לימים, מסר אביו בידו וביד אחיו סכום כסף ואמר להם: "סעו לכם להיכן

שתחפצו, ובעוד חמש שנים תשובו אלי ואראה מה יצא מכם".

יצא רבי יחיאל לדרכו, ובמהלך נדודיו התוודע לבעש"ט ולתורתו הקדושה, והבעש"ט אף לקחו לחתן. כשהגיע המועד שהיה עליו לשוב אל אביו, היה זה בשלהי הקיץ. רבי יחיאל, שהשתוקק לשהות במחיצת חמיו הבעש"ט בימים הנוראים, ביקש ממנו שיברכהו שלא תארע תקלה בדרכו ויחזור לפני ראש השנה. ברם הבעש"ט לא ענה מאומה. גם כשכפל את בקשתו, נותר הבעש"ט בשתיקתו. הבין רבי יחיאל אפוא כי גלוי לפני רבו וחותרו שלא תתקיים בקשתו. אי לכך, הצטייד בשופר כשר בנסיעתו.

לאחר פגישה מופלאה שהייתה לו עם אביו ואחיו, במהלכה התוודעו לדרכו החדשה ואף למדו מפיו את דרכי החסידות, פנה רבי יחיאל אל הנמל ועלה על אנייה העושה דרכה אל מחוז חפצו. היה זה בחודש אלול, הים שהיה בתחילה נינוח, שינה לפתע בקיצוניות את מראהו, רוח עזה החלה לנשב וגלים אדירים התנשאו אל על ובתוככי הספינה בהלה עצומה, הנוסעים אחזו בייאוש בדפנות וזעקו ובכו במר לבם ואילו רבי יחיאל התכנס בחדרו והתפלל מעומק ליבו לבל תצלול האוניה לתהומות.

מספר שבועות נמשכה הסערה, אך לגודל הנס, לא ארע לאוניה דבר. כששככה הסערה, הבחינו הנוסעים ברצועת יבשה באופק. ניווט הקברניט את האוניה לשם ועגן סמוך לחוף. אותו יום היה ערב ראש השנה. רבי יחיאל הבין כי הסערה לא הייתה אלא שליח להביאו הנה, למען יעשה כאן את היום הקדוש. הוא ירד מהאוניה ושאל את המקומיים לאן הגיע. השיבו לו כי לעיר הבירה, מקום מושב המלך. לשאלתו: האם יש כאן יהודים, ענו כי אין בעיר אפילו יהודי אחד. רבי יחיאל התעצב אל לבו על שיאלץ לשהות ביום הדין בין נכרים, אולם קיבל זאת באהבה ובאמונה שמאת ה' הייתה זאת. על חוף הים מצא צריף עזוב, הוא אירגן בו את חפציו וירד לטבול בים ולטהר עצמו לכבוד היום הקדוש.

למחרת היום כשקירב את שופרו לפיו והחל משמיע את התקיעות, התאספו רבים מאנשי המקום והביטו בו בתמימה. באותה שעה, יצא גם המלך לטייל סמוך לים ולפתע הבחין בהתגודדות רבתי סביב הצריף. שלח אחד ממלווייו כדי לברר את סיבת ההתקהלות. חזר הלה וסיפר למלך, כי איש מוזר עומד שם, צועק ובוכה ותוקע בקרן. המלך, שהיה אדם מלומד ומשכיל, הבין מיד כי אין זה אדם חסר דעה. הוא פקד על משרתו: "לך וצווה על האנשים לבל יפריעו לאדם זה, שכנראה איש א-לוקים הוא העומד בתפילה לפני א-לוקיו".

לאחר שההמון התפזר, קרא המלך לרבי יחיאל ושאלו: "מניין אתה וכיצד הגעת לכאן"? סיפר לו רבי יחיאל את השתלשלות הדברים. התפעל המלך מן האיש אשר לפניו והציע לו לבוא עמו ולבקר בארמונו. "לא אוכל לעשות זאת טרם רדת הלילה", השיבו רבי יחיאל והבטיח לבקרו בצאת החג.

כשנפגשו לאחר מכן, אמר לו המלך: "מצאת חן בעיני. ספר לי מעט על עמך ודתך". שח לו רבי יחיאל על העם הנבחר ותורת האמת, והמלך יצא מגדרו וביקש ממנו: "חפץ אני מאד שתחזור לכאן עם עוד שלש מאות יהודים, ותחיו כאן בטוב ובנעימים". תשובתו למלך הייתה: "איש פשוט אני ואין ביכולתו להשפיע על אנשים לעזוב את ארצם ולבוא לכאן, ומלבד זאת אם היה חפץ הא-לוקים בכך הי-ה מביא לכאן יהודים כשהם קשורים בשלשלות, ואם לא באו הנה, אין זאת אלא שאין רצון הבורא שיהודים ידורו כאן". קיבל המלך את תשובתו של רבי יחיאל ונפרד ממנו באהבה ובכבוד רב.

לא חלף זמן רב ורבי יחיאל מצא ספינה שלקחה אותו למחוז חפצו. כשהגיע למז'יבוז' קיבל חותנו הבעש"ט את פניו באהבה וחדווה, וכה אמר לו: "ידוע תדע כי, במקום שהיית בו, היו ניצוצות קדושים מאד. לולא באת והעלית אותם בכוח תפילותיך - היו נאלצים בני ישראל חלילה לגלות לשם בכבלי ברזל. אך בזכותך כבר לא ידורו שם יהודים יותר עד ביאת המשיח!"

זכרתי לך חסד נעוריק אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. (בית אהרון)

זכרתי לך: נעוריק עת הבחרות והזריזות בעבודת השי"ת. אהבת - כלולותיך הוא באמצע חיי האדם שאז הוא בשלימות, כמשמעות - כליל - "כלולותיך אך עיקר אני זוכר לך: לכתך אחרי היא בחינת אחוריים, כשאין הארת פנים, והליכת האדם היא בבחינת "במדבר בארץ לא זרועה", ועם כל זאת חיזק את עצמו ללכת אחריו יתברך. זה יקר וחביב לפני השי"ת יותר מכל.

אדם יסודו מעפר וסופו לעפר. (חידושי הרי"ם)

רגילים הבריות להרבות בבכי בעת שאומרים זאת בתפילת הימים הנוראים ולכאורה, מה מקום יש לבכות על כך, הלא האדם לקדמותו הוא חוזר. ברם, אמנם האדם יסודו מעפר, אבל ניתן לו הכוח להעלות ולרומם את העפר למעלה, אך אדם מכזיב ובמקום להעלות את העפר חוזר לעפרו. ועל כך באמת ראוי לבכות.

תשובה ותפילה וצדקה וכו'. (תולדות יעקב יוסף)

איתא בספר חסד לאברהם (מעין ד' נהר מ') שהקשה איך יתכן שאדם שעשה עבירות כל ימיו ולבסוף נתחרט, תתקבל תשובתו, ותירץ כי ע"י שמתחרט על העבירות גורם צער גדול להסטרוא אחרא, ומזה הצער שמצטערת הסט"א יש להקב"ה נחת רוח, ובזכות זה מגיע לו כפרה על העוונות, ע"כ.

אם ישוב מיד תקבלו (ומתוק האור)

בנוהג שבעולם, כאשר סוחר מביא אתו סחורה לשוק, ממשמשים בה הקונים, ובודקים אותה בשבע עיניים, שכן איש אינו רוצה להשקיע את כספו בסחורה עם פגמים. במה דברים אמורים בכל ימות השנה, אך כאשר מדובר בסחורה בעונתה שהכול קופצים עליה, גם אם יש בה פגם קל מצליחה היא להימכר.

אמר רבי יצחק מווארקי זצ"ל (הובא בספר מקראי קודש) שהתשובה כמוה כסחורה. אם אדם עושה תשובה במשך השנה, עליה להיות נקייה ושלמה כדי שתתקבל בשמים. אך בעשרת ימי תשובה, זו ה"עונה" לעשיית תשובה, ועל כן אין מדקדקים בה כל כך, אלא גם אם יש בזה חסרון כלשהו היא מתקבלת! וכבר כתב המבי"ט בספרו "בית אלוקים": "תועלת תשובת יום הכיפורים גם כי לא תהיה כל כך שלמה". והוסיף ודרש רבי יצחק: זהו שאומרים ב"ונתנה תוקף" "אם ישוב מיד תקבלו". אם אדם שב בימים אלו שהם זמני תשובה, אזי "מיד תקבלו" תשובתו נחטפת מן הידיים כסחורה מבוקשת, ומתקבלת – ללא דרישות וחקירות רבות...

אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלימה לפניך. אבינו מלכנו שלח רפואה שלימה לחולי עמך.

מספרים שפעם אחת נפגשו האדמו"ר רבי יואל מסטמאר זצ"ל עם הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל, שאל הגר"מ זצ"ל את האדמו"ר מסטמאר, כבודו הנו רבי וכאשר מזכירים חולה לפניך ואתה מברכו בברכת רפואה שלימה, מה הכוונה בזה שמזכיר "שלימה" והלא מספיק לברכו ברפואה בלבד. והשיב לו האדמו"ר מסטמאר זצ"ל, כבודו הנו רב, וא"כ יסביר לי מה הכוונה בזה שאנו אומרים תשובה שלימה, והלא סגיב תשובה בלבד. והשיב לו הגר"מ זצ"ל שתשובה שלימה הכוונה כמו שכתב הרמב"ם שהתשובה היא שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב בזה החטא לעולם, וא"כ לא רק תשובה על מה שתהיה אלא "תשובה שלימה" שלא ישוב לזה החטא. אמר לו האדמו"ר מסטמאר זצ"ל א"כ זה הפירוש רפואה שלימה, שלא רק שיתרפא ממחלתו אלא שלא ישוב לזה החולי לעולם.

מול מגיד פשע אדם אף על פי שחטא, אולם הוא מכיר בחטאו בשפלותו ואפסותו, ומבקש מלפני הקב"ה שימחלו לו, זו גופא מליץ יושר בעדו. זהו שאמר: "באין" במידה שאדם מחזיק עצמו ל"אין", לנכנע ומאופס, דבר זה עצמו הופך לו ל"מליץ יושר" "מול" לשון הכרתה שע"ז נכרתים מגידי פשע המשטינים על האדם ר"ל ונשאר רק מליץ יושר.

תשליך

מעשה הידוע שהלך הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ אחר רבו הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק לנהר לאמירת תשליך, ולאחר שניער הרה"ק רבי אלימלך את שולי בגדו כנהוג התכופף הרה"ק מראפשיץ אל שפת הנהר באומרו שברצונו להגביה את העבירות, שכן העבירות של רבו הם מצוות כלפיו, ומזה רואים שהתשובה שייכת לכל אחד לפי מצבו ועניינו. אולם מלבד העניין הפרטי, עכ"ז על כל אחד להתאחד בתוך כלל ישראל, על דרך שנאמר (מלכים ב' ד, יג) 'בתוך עמי אנכי יושבת', ואז נשלמת תשובתו. הנני העני ממעש (ספרן של צדיקים)

בעיר הסמוכה לפרעמישלאן היה דר איש עשיר ותיקי, שרצה להיות שליח ציבור בבית הכנסת, ולעבור לפני התיבה בימים הנוראים, בני העיר לא הייתה דעתם נוחה מכך, אבל התייראו לעמוד כנגדו, נמלכו בני העיר ושלחו שליחים להרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זצוק"ל לשאול בעצתו כדת מה לעשות, השיב להם הצדיק שהיות ודרכם של בעלי התפילות מהערים הסמוכות לבוא להתברך מפיו קודם ראש השנה, מסתמא יבוא גם הוא, ואז יראה מה לעשות, ואכן בערב ראש השנה כשהגיע ה'בעל תפילה' העשיר, אמר לו הצדיק הסכת ושמע, ישנם ג' סוגי תפילות, יש 'תפלה למשה' אמנם משה רבנו היה כבד פה אך היה רבן של ישראל ואב הנביאים, וזו כנגד הצדיק המתפלל, יש עוד סוג תפלה, והוא 'תפלה לדוד' אשר דוד המלך היה נעים זמירות ישראל, כן יש חזן שתהילתו בגרונו ויודע נגן הוא וע"כ ראוי לגשת כש"צ, ויש עוד תפלה והוא 'תפלה לעני' הוא לא צדיק ולא בעל מנגן, אבל יש לו לב נשבר וכך עולה תפלתו למרום, והנה אתה המשיך הצדיק, אינך לא צדיק וגם אינך בעל מנגן, נשאר איפה רק שתהיה עני וכך יעלו תפילותיך, נבהל העשיר מדברי הצדיק והבטיח לו שלא יתפלל לפני העמוד, רק שלא ייקח ממנו את העשירות.

טעמו וראו, כי טוב ה'

ראובן יצא לטיול בעיירה ונתקל בחברו החוואי. פנה אליו החוואי בבקשה לעזרה. אמר החוואי: קשה לי להחזיק את החווה, לכן החלטתי למכור את שטח האדמה שברשותי. במה אוכל לעזור? שאל ראובן. ענה לו החוואי, כישורי הכתיבה שלי אינם גבוהים במיוחד, תוכל לכתוב לי בבקשה מודעה על מכירת החווה, בכדי שאפרסם אותה בעיתון? ברצון, אמר ראובן. לאחר כמה ימים שלח ראובן נוסח המודעה לחוואי וזה פורסם בעיתון: למכירה, שטח אדמה פורייה, חצוי בזרימת מימיו התכולים של נחל מבעבע, עם עצים מניבים פירות בשפע. בית המשפחה שבשטח הנרחב שטוף אור לכל אורך היום. עציי נוי עם פרחים יפיפים וריחות בשמים משכרים, מציעים צל של רוגע ושלווה. לאחר זמן מה מפרסום המודעה, התהלך ראובן בעיירה ונתקל בחוואי פעם נוספת. לאחר שיחת חולין קצרה, שאל ראובן, האם הצליח למכור את השטח? ענה לו החוואי, שיניתי את דעתי והחלטתי לשמור את החווה לעצמי. התפלא ראובן ושאל בדאגה וכי מדוע? האם המודעה שכתבתי עבודה לא הביאה קונים? החוואי החל להסמיק ואמר: לאחר שפרסמתי את המודעה, פנו אליי אנשים רבים. אך כל קונה שפנה אליי בהתלהבות, גרם לי לחזור ולקרוא שוב את המודעה, ולאחר שקראתי אותה מספר פעמים הבנתי שהחווה שלי היא אוצר, ואיני יכול לוותר עליה.

הנמשל: לפעמים איננו מבינים מה טוב חלקנו, מה נעים גורלנו, ומה יפה מאד ירושתנו. אנו רודפים אחר אשליית של אוצרות כוזבים, אנו מוותרים על מורשתנו, מקלים בכבוד השבת, שומטים

את מה שאנו מקבלים חינם אין כֶּסֶף. הדרך בה עלינו להתמודד עם חולשותינו וכישלונותינו היא, לנסות ולבדוק, לחפש ולמצוא את השורש. הקב"ה לא מצפה מאתנו להיות מושלמים כמו המלאכים, כאלה יש לו מספיק. הקב"ה מצפה: והיה ובמקרה יחטא, ישוב אליו בתשובה שלמה. צריך לעשות שינוי, אבל שינוי הוא דבר מאד לא קל. יש כאלה שלא אוהבים שינויים, למעשה קשה להפסיק לעשן, לשמן קשה לעשות דיאטה, אבל מהרגע שמתחילים עם זה, זה נעשה קל יותר. כולנו הופענו בעולם כילדים תמימים, פשוטים, טהורים. גדלנו, התבגרנו, החיים הלכו והסתבכו, ואנחנו נהיינו מחוספסים, מסובכים ואטומים. ראש השנה בא להחזיר אותנו אל נקודת הראשית, לעורר בתוכנו את הבסיס, הטהור, הנקי, הפשוט שנמצא עמוק בתוכנו. הוא לא נעלם, רק התכסה בהרבה שכבות של אבק, ציניות ויאווש. וביום הזה, קולו הצלול של השופר מנער אותם בעוצמה ומחזיר אותנו אל ההתחלה, אל עצמנו, אל הא-לוקים.

מִן הַמִּיצָר קִרְאת י- ה עֵי בִמְרַחֵב י- ה

בית-המדרש רחב-הידיים שבעירה צאנז היה מלא וגדוש בהמוני יהודים, שראשיהם היו נשואים אל הבימה המוגבהת אשר בתוך. מכל ערי הסביבה ויישוביה נהרו לכאן החסידים, כדי לעשות את יום-הדין בצלו של הרה"ק רבי חיים מצאנז. תפילת ערבית של ליל ראש-השנה וכמוה תפילת השחרית בבוקר החג עברו על קהלה חסידים מתוך הרגשה עילאית של התרוממות רוח ונפש. הם חשו בכל מאודם כאילו הצדיק נושא אותם בזרועותיו הבטוחות ומעבירם בבטחה את כל שלבי הדין והחשבון.

לקראת זמן תקיעת השופר, גברו המתח וההתרגשות והגיעו לשיאם. במרכז בית-המדרש ניצב הצדיק. קומתו שחוכה, כמי שנושא את משא העולם על כתפיו, טליתו מופשלת מעל פניו. הכול ממתנינם באימה ובדריכות לקראת ניע הראש הקל המוכר של הרבי, אשר יהיה כעין אישור לתוקע להתחיל באמירת הפסוקים הקודמים לתקיעות. כל הגה לא נשמע באולם ורק נשימותיהם הכבדות של האנשים, עקב הצפיפות והדוחק, נשמעות פה ושם. לפתע בוקעת אנחה כבדה מתחת לטליתו של הרבי. רעד חולף בגוי החסידים. לאחריה באות עוד אנחות, שנשמעות כבוקעות ועולות ממעמקי נפשו הטהורה. איש אינו מפר את השתיקה. אולם בעיני החסידים ניתן לקרוא בבירור את תחושת הזעזוע והרתת. מה מביא את הרבי להיאנח כל-כך? שמא גזירה קשה מרחפת, חלילה, מעל ראש הקהילה? אולי תקופה לא-קלה ממשמשת ובאה? ואז בא הרגע המיוחל. הרבי מרים את ראשו ומתגלה לקהל בכל הדרת-פניו. התוקע כבר עומד מוכן לפתוח באמירת "מן המיצר". אולם לפתע קם הרבי ויורד מהבימה ופוסע לעבר פתח בית-המדרש.

מבוכה מעורבת בבהלה אופת את הכול. הרבי יוצא החוצה ופונה אל ביתו. שעה ממושכת ניצבו הכול כמסומרים למקומותיהם. מעולם לא קרה כדבר הזה. לבסוף, כשהתאוששו מעט כמה מראשי הקהל, הוחלט לשגר אל הרבי משלחת נכבדה של זקני החסידים כדי לעמוד על פשר הדבר. בחיל וברעדה נקשו נציגי הקהל על דלת חדרו של הרבי. כשפתחו את הדלת, הופתעו למצוא את הרבי יושב סמוך לשולחנו, ושלפניו פתוחה מסכת ראש-השנה. פניו קורנות מתמיד. עיניו מפיקות את מבטן החמים והטוב, אבל דוק של עצב מעיב עליו. החסידים, שציפו אולי לראות את הרבי יושב ואומר תהילים בבכיות רמות לביטול "הגזירה", הופתעו למצוא יושב רגוע ונינוח מול הגמרא. הרבי לא הניח להם זמן רב לתהיות, וניגש מיד לעניין: "אתמול, סמוך להתקדש החג, נכנס אלי אחד החסידים שהגיע לכאן לראש-השנה. פניו נראו אומללות מאוד והוא שפך לפני את ליבו. גל של מצוקות אופף אותו. יש לו שתי בנות שהגיעו לפרקן, ואין לו במה להשיאן. הוא עצמו חלה לאחרונה במחלה קשה וכך נשבר מטה - לחמו, שממנו חי בדוחק עד עתה. "שאלתי אותו", ממשיך הרבי, "בכמה כסף מדובר, והוא פירט באוזני את כל צורכי החתונה ובכללם את הנדונה, שהסתכמו לסכום גדול באמת. כששאלתי אם ניסה להיעזר באנשי-שלומנו, השיב לי בעצב, כי אכן ניסה, אולם התשובה שקיבל הייתה שהקופה ריקה, המצב הכללי קשה, וטענות דומות. בלב נשבר ביקש ממני, כי בתפילות ראש-השנה אעתיר לפני הקב"ה שיוציאו ממצוקתו".

על פניהם של חברי המשלחת ניכרה תדהמה. מצד אחד נגולה אבן כבדה מליבם כשהתברר שאין מדובר חלילה בגזירה כללית. מצד שני, נבוכו מגילוי הסיבה להתנהגותו של הרבי. הרבי הביט בעיניהם והמשיך: "מצוקתו של החסיד לא נתנה לי מנוח בתפילת ערבית אמש. גם היום, בתפילת שחרית, עלתה לנגד עיני דמותו המתחננת. כשהגעתי לתקיעות, שאלתי את עצמי כיצד אני יכול לומר לפני הבורא כי מקבל אני אותו עלי כמלך, בשעה שבבית-המדרש הזה עומד יהודי שבור ורצוף. החלטתי אפוא, כי לא אגש לתקיעות השופר עד אשר פרנסי הקהל יקבלו עליהם לפתור את מצוקתו של אותו חסיד". והרבי הוסיף: "רוצה אנוכי לקבל מפיכם פירוט מלא ומפורש של סכומי ההתחייבות שכל אחד ואחד מקבל עלי".

החסידים פרשו לחדר סמוך, וכעבור שעה קלה שבו והתייצבו לפני הרבי. הרבי תבע לדעת מי ייתן וכמה, וכשהחשבון הכללי הגיע לסכום הדרוש במלואו, נחה הבעה של שביעות-רצון על פניו. כעבור שעה קלה שב הרבי אל מקומו בבית-המדרש. אנחת רוחה פרצה מליבות החסידים, שפרטי המאורעות שהתרחשו מאחורי הקלעים טרם הגיעו לאוזניהם. הפעם לא נזקק הרבי להכנות יתרות, אלא תכף ומיד סימן לתוקע וזה פתח מיד באמירת הפסוקים: "מן המיצר קראתי. עני במרחב"

התקיעות שהכריעו (שיחת השבוע 1445)

זה קרה לפני יותר ממאתיים שנה, בקיץ שנת תקע"ב. המצביא המהולל נפוליון בונפרטה, שהשיג ניצחונות מזהירים בשדה הקרב, פתח בפלישה הגדולה לרוסיה. מולו נערכו כוחותיו של הצאר הרוסי, אלכסנדר הראשון. המלחמה הצבאית ייצגה גם מאבק בין תפיסות עולם מנוגדות. כמה שנים קודם לכן התחוללה בצרפת 'המהפכה הצרפתית', שבה הופל השלטון המלוכני והוחלף בשלטון שדגל בחופש ובחירות לכול. לעומתה, רוסיה הייתה נתונה לשלטונו העריץ של הצאר.

המלחמה העקובה מדם טלטלה את חייהם של מיליונים רבים, ובהם כמובן המוני יהודים. אולם היא הייתה רבת-משמעות במיוחד ליהודי רוסיה, שהיו נתיניו של הצאר. זה הצר את צעדיהם, הגביל את מגוריהם לתחומים מסוימים והרע להם בדרכים רבות. לעומתו, נפוליון היה סמל הנאורות והתקווה, והביא בכנפיו בשורה של רווחה גשמית גדולה ליהודים. אין פלא שיהודים רבים רצו בניצחונו. גם בקרב צדיקי החסידות היו לנפוליון תומכים. בראשם עמד רבי מנדלי מרימנוב, שלא חסך בתפילות ובמעשים רוחניים בשאיפה להביא לידי ניצחונו של נפוליון, וניהל מאבק רוחני ב'שר' השמימי של רוסיה. "אם ראית מלכויות מתגרות זו בזו - צפה לרגליו של משיח", ציטטו הכול את דברי הגמרא. לצידו גייס רבי מנדלי עוד שלושה מגדולי הצדיקים באותה עת - ה'חוזה' מלובלין, המגיד מקוז'ניץ ורבי שלמה מקרלין.

בצד השני של המתרס התייצב למערכה אדמו"ר הזקן, רבי שניאור-זלמן מלאדי, מייסד חסידות חב"ד. הוא סבר כי הזכויות שנפוליון מבטיח נושאות בחובן סכנה רוחנית גדולה. בצרפת נשבה באותה עת רוח ההשכלה ופריקת העול, וניצחון צרפתי היה עלול להמיט שואה רוחנית על העם היהודי. את חששותיו אלה העלה אדמו"ר הזקן במכתב לחסדו, ר' משה מייזליש. הוא כתב שכבר בראש השנה של שנת תקע"ב "הראו לי, אם ינצח בונפרטה ירבה העושר ויורם קרן ישראל, אבל יתפרדו ויתרחקו ליבם של ישראל מאביהם שבשמים; ואם ינצח אדוננו אלכסנדר, אם כי ירבה העוני ויושפל קרן ישראל, אבל יתקשרו ויתחברו וייעקדו ליבם של ישראל לאביהם שבשמים". הרבי מוסיף במכתבו משפט סתום: "וזה לך האות שבקרב הימים יוקח מחמד עיניכם". על נפוליון הוא כותב שהאיש "תולה הכול בכוחו וגבורתו, בעוצם החכמה בהנהגת ההילוך וסדר בענייני המלחמה ובעוצם הצלחתו, ואשר בגאונותו ובגובה ליבו מתלוץץ באמונת ה'... ומסלק ההשגחה והאמונה וביטחון בא-לוהים... שאם תגבר יד צרפת תרבה האפיקורסות בישראל... ולא יישאר אחד ביהדותו". כך, במקביל למערכה בין הצבאות התחולל 'קרב' שמימי, כאשר משני צדי המתרס עומדים צדיקים קדושי עליון, שהייתה ביניהם אהבה גדולה, אך עתה החזיקו בעמדות מנוגדות. ככל שהעמיקה המלחמה אל תוך אדמת רוסיה גבר המתח: מי ינצח? הדריכות בין חסידי כל הצדיקים גברה לקראת ראש השנה של שנת תקע"ג. הכול ידעו שביום הקדוש הזה, שבו "על המדינות בו

י"אמר", תיפול ההכרעה. שעת השיא עצמה הייתה שעת תקיעת השופר, ברגעים הנעלים של הכרתת הקב"ה מחדש למלך על העולם. גם הצדיקים נערכו לקראת הרגעים הגורליים של ראש השנה. הם העמיקו בכוונות קבליות ובייחודים עליונים, כיאה ל'יודעי תרועה', הבקיאים ברזי המלאכה הקדושה של התקיעה בשופר. מן העבר האחד התייצב רבי שלמה מקרלין ומן העבר השני רבי שניאור-זלמן מלאדי. השניים גם ידעו כי הראשון משניהם שיתקע בשופר בראש השנה יטה את הכף לטובתו. ואכן, רבי שלמה מקרלין השכים קום והחל להתפלל בשעה מוקדמת מאוד ובמהירות גדולה, כדי להספיק לתקוע בשופר לפני רבי שניאור-זלמן מלאדי. אולם למרות כל מאמציו, כשהגיע ל'תקיעות' נפלו פניו ואמר: "איי... ה'ליטאי' (כך כונה רבי שניאור-זלמן בקרב תלמידי המגיד ממזריטש, על מוצאו מליטא) כבר הקדימנו!".

ומה אירע? עם הנץ החמה קרא אליו רבי שניאור-זלמן את בנו, רבי דובער (לימים אדמו"ר האמצעי), וציווה עליו ועל חבורה מן החסידים להתלוות אליו לטבילה. מיד לאחר מכן החל רבי שניאור-זלמן לקרוא בדבקות ובהתרגשות את פסוקי "למנצח, לבני קורח מזמור" ... בירך ותקע בשופר! רק לאחר מכן ניגש להתפלל את תפילות יום הדין.

ראש השנה חלף. הסתיו העמיק, והחורף הרוסי הקפוא כיסה את הארץ במלוא עוצמתו. זה הביא עמו את מפלתו של נפוליון, שחייליו לא היו ערוכים למזג אוויר קשה כל-כך. באותו חורף הובס נפוליון ונאלץ לסגת בחזרה לצרפת, באבדו את רוב אנשיו. מפלתו ברוסיה קעקעה את תדמיתו הבלתי-מנוצחת, והביאה בסופו של דבר לידי תבוסתו הסופית. אך ה'ניצחון' היה כרוך במחיר כבד. נפוליון ראה ברבי שניאור-זלמן מלאדי אויב ורדף אותו. הרבי נאלץ לברוח מלאדי, ובמהלך הנדודים חלה ונסתלק. או-אז הבינו החסידים את שכתב ברוח קודשו: "וזה לך האות, שבקרב הימים יוקח מחמד עיניכם"...

מה הקשר בין ראש השנה למים? 10 עובדות על מנהג 'תשליך'

1. 'תשליך' הוא מנהג יהודי, אשר נהוג לקיימו בראש השנה. המנהג כולל עריכת תפילה על יד מקור מים, ומקורו במאה ה-15 באשכנז.

2. את מנהג ה'תשליך' מקיימים ביום הראשון של ראש השנה, אחר הצהריים. הולכים לשפת הים או הנהר, עדיף למקום שיש בו דגים, ומתפללים שם תפילה מיוחדת ששמה תשליך. תוכנה של התפילה הוא בקשה מאת הבורא שישליך את העבירות אל מצולות הים, כמו שנאמר בפסוק: "ותשליך במצולות ים כל חטאותם".

בקרב חלק מעדות הספרדים מכנים את התפילה "ותשליך" ולא "תשליך", ואכן כך הניסוח בפסוק: "ותשליך".

3. בעת אמירת "ותשליך במצולות ים כל חטאתם" מקובל לנער את שולי הבגד או את הכיסים, כסמל להתנערות מן החטא וכביטוי לרצון להתחיל מעתה בחיים ישרים וטהורים יותר.

4. במקומות שבהם לא היו מקווי מים קרובים, נהגו להכין בור מים מיוחד בחצר בית הכנסת לאמירת תפילת תשליך. במקומות אחרים נהגו לעלות למקום גבוה שממנו צופים על המים, או במקרה הצורך להסתפק בפתחת ברז המים בכיור בית הכנסת ולומר על מים אלו את התפילה.

5. במקרה שהיום הראשון של ראש השנה חל בשבת נהוג בקהילות האשכנזיות וחלק קטן מן הספרדיות לדחות את אמירת ה'תשליך' ליום השני של ראש השנה, בשל החשש שיטלטלו את מחזורי התפילה אל מחוץ לתחום העירוב. ברוב הקהילות הספרדיות נהוג לומר תפילה זו אפילו בשבת. חלק מהקהילות החסידיות נוהג לקיים את המנהג בימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

6. למנהג ה"תשליך" מספר טעמים. האחד - זכר לעקדת יצחק. מובא במדרש, שבעת שאברהם הלך להקריב את בנו, ניסה השטן להכשילו ובין השאר "נעשה כמו נהר לעכב אותו מן העקדה".

7. טעם נוסף למנהג שהתפילה נאמרת במקום מים הוא על מנת להמתיק את הדין של ראש השנה

באמצעות חסד, כיוון שבקבלה מים מסמלים חסד.

8. טעם נוסף למנהג, הוא רמז לכך שביום זה אנו ממליכים את ה' עלינו, ובעבר נהגו להמליך מלכים ליד מעיין מים.

9. חכמי הסוד (תורת הקבלה) מצאו במנהג ה"תשליך" טעמים רבים נוספים. מכאן התפילה הארוכה להרב אזולאי שאומרים בסדר "תשליך" הספרדים וה"חסידים".

10. הסיבה שהולכים דווקא למקום בו ישנם דגים היא משום שבני ישראל נמשלו לדגים - כמו שהדגים נשפטים על ידי הדייג ורשתו, כך נשפטים בני ישראל בראש השנה על ידי בורא העולם. כמו כן, דגים מהווים סימן ברכה ש'אין עין הרע שולטת בהם' ושיפרו וירבו כדגים'. סיבה נוספת היא על מנת שנזכור שאנו משולים לדגים הנאחזים במצודה, מצודת המשפט לחיים ולמוות, ומתוך כך נהרהר בתשובה.

חידון לראש השנה

שאלות

1. ציין חמישה עניינים הקשורים לראש השנה שמספר כל אחד מהם הוא שלוש?
2. עיין בגמרא ראש השנה דף י ע"ב ומנה כמה אירועים שקרו בראש השנה.
3. כמה סוגי ראשי שנים ידועים לך?
4. התקופה שבין ר"ה ליום כפור נקראת "בין כסה לעשור". הסבר מדוע.
5. אילו רמזים בראשי תיבות אלול ידועים לך?
6. בראש השנה נוהגים לאכול ראש של דג ואומרים: "שנהיה לראש ולא לזנב" מה מקור ברכה זו בתורה?
7. כמה תקיעות תוקעים בראש השנה?
8. "תשובה תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה"; ציין מהתנ"ך כמה גזירות רעות שבוטלו בעקבות תפילה.
9. צטט לפחות שלושה פתגמים המבטאים את מעלתה של הצדקה.
10. מהם שלושת שלבי התשובה?
11. א) מה נוהגים לעשות בערב ראש השנה? ב) מדוע נוהגים כך?
12. מה מזלו של חודש תשרי ומדוע נבחר סמל זה?
13. הסבר את הפתגם: "מתשרי עד תשרי חוץ מתשרי".
14. א. ציין שני שמות נוספים לחודש תשרי. ב. מה משמעות המילה "תשרי"?
15. מדוע אין אומרים הלל בראש השנה?

תשובות

1. א. 3 סוגי תקיעות בשופר. ב. 3 ספרים נפתחים לפני הקב"ה ג. 3 דברים שמעבירים את רוע הגזירה ד. 3 שלבים בתשובה ה. 3 קטעים בתפילת המוסף.
2. א. נפקדו שרה, רבקה וחנה. ב. יצא יוסף מבית הסוהר ג. נפסק שעבוד אבותינו במצרים.

3. מסכת ראש השנה משנה א: ארבעה ראשי שנים הם: א ניסן - ראש השנה למלכים ולרגלים; א אלול ר"ה למעשר בהמה; א תשרי - ר"ה לשנים ולשמיטות; ט"ו בשבט - ר"ה לאילנות.
4. כסה = יום שבו הירח מכוסה בתחילת החודש; עשור = היום העשירי בחודש שהוא יום הכיפורים.
5. אני לדודי ודודי לי - כנגד התפילה. איש לרעהו ומתנות לאביונים - כנגד הצדקה. ומל ה את לבבך ואת לבב זרעך - כנגד התשובה
6. בפרשת כי תבוא: "ישימך א לראש ולא לזנב".
7. 100 תקיעות.
8. תפילת משה בחטא העגל, תפילת מרדכי לבטול גזירות המן, תפילת אנשי נינווה בספר יונה.
9. א. צדקה תציל ממוות ב. אין ישראל נגאלים אלא בצדקה ג. ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה.
10. חרטה על העבר, וידוי וקבלה לעתיד.
11. א. התרת נדרים ב. כדי להיכנס ליום הדין בלי עוון הפרת נדרים
12. מזל חודש תשרי = מאזניים; כי שוקלים במאזניים זכויות כנגד עוונות.
13. מזונותיו של אדם קצובים לו מתשרי עד תשרי חוץ מ- 4 דברים ראשי תיבות תשרי: תלמוד תורה, שבתות, ראשי חדשים, ימים טובים (גמרא ביצה, ט"ז).
14. א. החודש השביעי, ירח האיתנים. ב. תשרי = התרה ומחילה, כמדורש חז"ל "תשרי ותשבוק כל חובותינו".
15. בגלל יום הדין: "אפשר מלך יושב על כסא דין וישראל אומרים שירה"? (גמרא ערכין, י).

ירחם השי"ת על כל כלל ישראל בכל מקום שהם בכל מקומות מושבותיהם בכל אתר ואתר, בכלליות ובפרטיות ברוחניות ובגשמיות, הרי נמצאים אנו זה עידן ועידנים בגלות ארוכה וקשה כל כך, וכבר קשה כח הסבל, ומבקשים שכבר יבוא שנה חדשה שייושעו בה כל בני ישראל, ויעזור השי"ת שהקללות יתהפכו לברכות, וכל בני ישראל יתברכו בשנה טובה ומתוקה ותהא השנה הבא שנת גאולה וישועה, ויתקיים בנו, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, וניגאל במהרה גאולת עולמית בב"א.

מאחל המלקט והעורך: שמואל אייזיקוביץ